

Суштина поетике

КЊИЖЕВНИ ЧАСОПИС

ISSN 2334-9417 (Online)

Број 8 Година I	Август 2014.	Издаје месечно	Импресум	23. 11. 2013. год.
-----------------	--------------	----------------	--------------------------	--------------------

Суштина поетике
је часопис за књижевност
са посебним освртом на поезију.

Суштина поетике | часопис број 8

Заборављени песници

Бождар Стојадиновић

ЖИВЕ ЛЕГЕНДЕ

Милан Комненић

Кад човек хоће да упозна нешто – он истражује, а кад хоће да се сакрије од немира живота – он измишља.

*Максим Горки
(1868 - 1936)*

Јован Дучић
(1871-1943)

НАЈТУЖНИЈА ПЕСМА

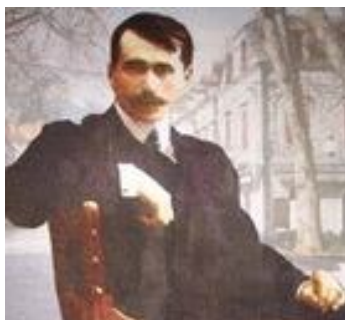
Знам за неизмерне и болне самоће,
Кад сат мре нечујно, као цвет што вене,
И кад срце празно престаје да хоће
Ни венце победе ни љубави жене.

Знам за непроходне самоће без даха,
Кад конци са свачим падну покидани,
И у којим срце застане од страха;
Кад свему око нас изгледамо страни.

Кад нас очи ствари равнодушно мотре,
И душа пред собом престрављена стане;
И сопствена повест кад се цела потре;
И кад је од леда суза која кане.

Ни семе у бразди, ни стопа на путу,
И како је тешка сена коју вучем!
Канда туђе срце бије у мом куту?
Све светле палате живота под кључем!...

Вај, колико пута умиремо? Ко би
Знао за све тмине под сунцем! И зна ли
Ико сва беспућа у сутону доби?...
И како смо често очи затварали...

Уводна реч

Часопис **Суштина поезике** онедавно излази и у ПДФ формату, тако да га можете читати независно од интернета ако га преузмете на свој хард диск. На основу похвала које добијам за овај, по свом техничком и визуелном изгледу скроман, али у садржајном смислу, убеђен сам, вредан часопис, срдечно вам препоручујем да га читате.

Суштина поезике|часопис неће одступити од своје уређивачке политике по цену да се угасимо, тако да радове сумњивог порекла и квалитета нећемо објавити. Такође, нећемо потпасти под утицај имена било о чијем раду да је реч, јер овај часопис и има намеру да разбије предрасуде да је важно име, а не дело. У овом часопису могу се наћи радови оних за које нико никада није чуо, али под условом да то што је у тим радовима написано дуго остане у ушима читаоца. Али, такође, овде се неће објавити радови који су доспели и у уџбенике, а били су предмет негативне јавне критике.

Забрињава чињеница да се млади слабо одазивају позиву, иако од самог почетка желим да им уступим што више простора, па чак и на уштрб квалитета, јер држим да ако младом човеку дамо шансу добија на ентузијазму и жељи да пише и боље и више. Међутим, и поред добре воље да **Суштина поезике|часопис** маладе промовише, младих нема. Да ли их је страх да шаљу своје радове, или се млади више не баве узалудношћу (за такав епитет су се потрудили они што се писцима самозову) какво је постало писање. Надајмо се да је ово прво.

Уредник

Суштина поезике|часопис број 8

poetryaz@hotmail.com

Заборањени српски песници

Божидар Стојадиновић

Божидар Стојадиновић

Божидар Стојадиновић, заборањени српски песник с почетка XX века, рођен је 7. новембра 1895. године у Свилајнци. Својим невеликим књижевним опусом скренуо је пажњу на себе чињеницом да су од петнаест његових песама објављених у часопису *Мусао* (часопис су 1919. године покренули Велимир Живојиновић Масука, Сима Пандуровић и Милорад Јанковић), седам ушле у познату *Антологију* најновије лирике овог часописа. Као песник се појавио у дневним новинама *Штампа*, 1911. године, као шеснаестогодишњак. На почетку *Великог рата*, из *Ђачке чете* у Скопљу, 1915. године излази као ђак-поднаредник и одмах ступа у *Дринску дивизију*. Због тешке контузије и повреде плућа у борбама био је ослобођен војне обавезе и послат на студије књижевности у Француску 1918. године, а завршава их 1922.

године, и мада већ тешко болестан, ступа у службу у школи у Горњем Милановцу, али је службовао само десет дана, и већ јако болестан и изнемогао са туберкулозом плућа и грла, бива смештен у санаторијум у Нишу.

Песме му се налазе у два послератна антологијама: *Антологији најновије лирике* (1921; 1926) и *Антологији српскохрватске послератне лирике*. Објавио је једну збирку песама *Самом себи* (1921) која садржи свега двадесет пет песама.

Умро је у малој собици на Чубури 10. октобра 1923. године.

- *Из књижевне заоставштине Божидара Стојадиновића, НБС*

БЕСАНИЦА

Некада као нека густа магла
Продире јако кроз груди прозирна
То измаглица јесени већ позне
Стабљику сагла...

Ниоткуд краја око жива бића
Све нема краја, јер се туна сави
На земљу небо и тај мир што плави
Ткиво сваког листића...

Једино срце још се бори мало
И чини ми се да га дрхтај хвата:
Већ нема више ниједнога јата
Да није пало...

А кад се разби јаук што ме трова
Будна од тога залеђеног крика
Из давнашњег видим часовника:
Поворка нова...

29. IV 1921.

ВЕЧЕРЊИ СОНЕТ¹

Дрвета и шуме што се путем пружа,
Румен је вечерња позлатила врхе,
А сутон завија у контуре мрке
Све. Лахор разноси мирисе од ружа.

И мирише бреза, хучно шуми река,
До неба се диже стуб вечних топола,
Чије лишће свеже шапће песму бола,
Док гора умире без шума и јака.

Још понеки чобан из поља се враћа,
И двојнице носи њих се живо лаћа,
Па уморан седа крај некога бора

А сићани звуци слатко, тихо теку,
Реметећи нежно ту тишину меку,
Што лагано, лако лебди поврх гора.

- *На Ресави, 17. јула 1910. год.*

¹Овај сонет је песник написао са непуних 15 година

ЖРТВА

1.

Гледам у жути зид тај покрај мене;
Мој жути зид ту је непрестано.
Сунце на њега ту не пада рано,
Већ тек у сунтон од блиставе пене.

Тада се мој зид дивно зарумени,
Од растурене ватре сунца палог...
Из мога зида непомичног, тешког;
Ненадана радост засветлуца мени.

Не марим тада за ту светлост, живу,
Само још часак овде остављену:
Као да пада на расуту пену
Што крије морску неизмерност сиву...

Ја сам за таму која неименована,
Иде и гаси све златне одблеске,
Ја сам за радост пучине небеске:
Моја је радост дубока, оловна...

И тек кад овде на зиду што сени
Не видим ништа друго осим таму,
Велику радост чућу сасвим саму,
И живу, као таласе по стени...

ОДАР

Одар је то, где се свесно лèже:
Пут је то којим циљ за циљом иде,
Низ замних плоча што се једва виде,
Мир свода што се полагаано слèже

Умри у болу!

Умро је, и ћути;
Не тражи срећу!

Ал' га она стиже.
Не зову га; ал' оне се не диже:
Срећа је вечност, а бол су минути.

И очи, очи хладне, кò од стакла,
Тајна живота и жив израз пакла
И сасушена задња суза нека:

То је реч мртва, уздах среће који
Залеђен крајем од усана стоји,
Да каже сву моћ умрлог човека.

Заборављени српски песници
Божидар Стојадиновић

Суштина поетике | часопис број 8

poetryaz@hotmail.com

ЖИВЕ ЛЕГЕНДЕ

Милан Комненић

Милан Комненић (рођен 1940. године у Пилатовцима, код Билеће у Црној Гори) је српски песник, преводилац и есејиста. Дипломирао је на Филолошком факултету у Београду.

Милан Комненић спада у ону групу писаца који из књиге у књигу теже ка новинама и оригиналности. Уређивао је књижевне часописе *Видици*, *Дело и Relation*, а радио је и као уредник у издавачкој кући *Просвета*. Преводи са италијанског, француског, шпанског и немачког језика. Његове прве песме теже да обнове неправедно занемарену прошлост, док се касније Милан Комненић окреће антипоезији. Велики број песама је остварио по начелима критичког неореализма. Осамдесетих година био је уредник гласовите просветине едиције *Еротикон*. Сам Комненић се окушао у еротографији збирком *Мамуза за њене сапи*, (1980), али му је много боље ишла литература крви и тла која је осамдесетих постала улазница за високу политику. Комненић је домаћу књижевну продукцију обогатио насловима као што су: *Косовски полом* (1988), *Изгон* (1989), *Опела на јамама* (1989). Један је од парадигматичних песника националистичког дискурса декапитације (обезглављења, одсецања главе) којим је оперисао како у поезији тако и у политици. Митеме одсечених глава, те кастрирања сваке врсте, одсецања руку, ногу, клања и деструкције тела као деривати овог дискурса, обележили су Комненићево певање и мишљење. Уврштен је у више националистичких антологија, као што је *Косово 1389-1989* (1989) Алека Вукадиновића, где је објављена Комненићева песма *Боца Ђорђа Мартиновића (У распеће је прерасла боца/скршена у утроби страдаоца)*, или *Косово - Света српска земља* (1999) Иве Мунђана у коју је уврштена Комненићева песма *Суседи (Насрћу, кидишу, разврћу/отимљу/харају, потиру, згарају, секу/гробове заоравају)*.

Поезија и есеји Милана Комненића преведени су на много језика (француски, италијански, енглески, руски, словачки, мађарски, румунски, пољски, словеначки и македонски). Добитник је књижевних награда *Младост*, *Исидора Секулић* и *Милан Ракић*.

БОЦА ЂОРЂА МАРТИНОВИЋ

У распеће је прерасла боца,
скршена у утроби страдаоца,
јер свој мрак у тој боци
запечатихе истребиоци.

Уместо дирека или коца
на стратишту стоји боца.
И док Србију распињу боце,
убиоци крију убиоце.

ПИСМО СА СЛАПОВА НИЈАГАРЕ

Јелени

Одсањао сам будући живот с тобом,
своју смрт на твојим рукама,
укоп уз цвиљење трамваја у предграђу,
одсањао како ми долазиш на гроб
и плевиш самоћу украј крста,
одсањао пород с тобом, мирис дојке
с млеком на дечјој усни,
пелене и рубље у Невесињској,
одсањао сам будући живот с тобом.

Одсањао пећинског човека док пали ватру
на твој пушку,
твоје пољупце без усана
и перчин с црним ветром у смрекама,
тебе везану за јарбол на галији,
тебе разнету на чегарском шанцу,
одсањао сам будући живот са тобом.

Одсањао твоје зубе од глечера,
беоњаче које је измрзла поларна ноћ,
обрве полетеле за ждралима,
нос попут магнолије,
и ноздрве које фркћу као ждребац у Онтарију,
одсањао твоје чело на уранку,
уши сведене у лопоч,
врат над којим се устеже гиљотина,
одсањао туђ живот, туђу срећу,
туђу руку на месту где твоје тело уведох у поезију.

Одсањао Херцеговину од купине и змије,
док сам жудео за тобом кроз хотелски зид у Билећи,
одсањао јаме над којима смо цвокотали,
твоју главу клонулу у крило поред мора,
пазуха с мирисом алги и нара,
пљускове од суза, снове у сузама,
врисак пријездине Љубе док скаче у Морачу,
заоденуо сам те шумским пожаром,
одсањао сам будући живот с тобом,
а ти ниси веровала...

Заволео сам твој језик-жалац,
очи од љуштеног бадема,
увојак што јутром гори црно а вечером модро,
заволео ацетиленске зенице,
заволео пропетост дивокозе на литици
док устрељена одолева смрти,
заволео твоју перут, љуспице под обрвом.

Твоју утву црнокрилу с гаравим млазом,
маховинат зној и кајсијасте маље,
заволео тебе, тетиво Јустинијанине Приме,
а ипак ниси веровала...

Пишем ти с Нијагаре, целим њеним слапом,
док ветар крши крошњу канадског јавора...

Када бих умео што умејурачи,
претворио бих те у дим,
сасуо те себи у очи, да источим кроз сузе,
када бих био шаман, олисталих дланова,
исплео бих те од јасиковог листа,
од пчелињег зуја, од искре у ћилибару,
када бих био ковач, чађав од жудње,
усијао бих те и саковао синџир
да се засужњим у зиндану,
када бих био просјак,
просио бих те као свети Константин и Јелена,
бацао се у безданице, скакао с Комова,
одевао се у кострет,
када бих умео да те исцедим у отров
и да те испијем наискап,
када бих лизао крвниково сечиво,
када бих допао једренских тамница,
када би ме млели воденички жрвњи,
када бих с губавцима скапавао у лазарету,
увек би ме, презреника, сузом исцелила.

Замишљај како дрхтуре куће на Врачару,
угао поред пијаце с ноћним прекупцима,
зору коју сам сачекивао у твом предворју...
Ако те не будем створио изнова,
ниси ни постојала, тек си се привидела,
јер јеси само ако другоме јеси,
жено дата од Бога, рабе Божји!
Када бих те стварао од глине,
начинио бих сечуански врч,
напуњен водом од које се жедни
када бих зидао кућу за тебе,
зидао бих је од несанице,
уместо црепом покрио је скорелим сузама.

Ако те не буде, није те ни било,
нестаћу будеш ли нестала,
јер сам будући живот са тобом одсањао.
Сачуваћу те у вреви земних сени,
јер слутим црне свадбе
и знам како ћемо бити сједињени.
Нећу питати — ко си?
Мени јеси дах звери на црти,
спржено класје овса у оси,
и верје расуто под скутом смрти.

А кад наступи час да се расточи
тело које се с твојим сточило
и кад из ништости крочи
оно што је у небеса крочило,
казаће тада ломно биће:
гле, зора свих зора свиће!
А онда ће и твоја нога
приступите знамену по којим је мој прах
нашао покој у доброты Бога.

ЈАСЕНОВАЦ, ЦИГЛАНА

Јорговане, презрени цвете,
пролистај из трулине,
чуј како зоље лете
из напуклине

којом је зинуло трупло!
Ослушни како корен
надире у труо ушлов
и дечју лобању оре!

Када си престао цвати
пошто се свршила сеча,
по труплима су власти
бациле вреће креча.

Јорговане, бубуљичави рају
што куњаш у смрадно подне,
око циглане пси лају,
сотони је рачун поднет!

НЕЧИСТА ПОСЛА

Склопиш очи испод грања
Када сунце отпочине,
Из вајата враг израња,
Носи лонац месечине.

Присети се тада брда
Где су вуци брашно јели:
Јекну нојца а из крда
Исука се — и васцели

Сат је рзо — један сури
Вук за кућом. Ту су гости,
Испод храшћа у клисури,
Оставили земне кости.

Па и сада на твојем столу
Телефони кад зазвоне,
Обамреш кô зец у долу
И помислиш: вуци гоне.

СЕЛИЦА

Не премири у косовом гају,
где кос смиље у обрве везе,
у обрве до иза поноћи,
јер је сенка од косовог перја,
косокљунка до нижег појаса,
закликтала, потом претрнула,
а коса јој у милодув пала,
чим се грцав умрсио јецај
с милодува павши на земљицу,
и коса јој чежњама чешљана
и власи јој у руј се узнеле
и перчин се у пламен узнео.
Не запевај, не попевај, у самоти:
"Тихо теци ситна риба у потоку,
ти си моја ноћна брига".
Чим засузи јесен са Голеша
и одмиле гује у пештере,
привићеш се и ти пуну дому
у коме се ватра укрстила,
укрстила па се угасила
да се болна, на северу јави,
на северу, око Смедерева,
Крагујевца и ужом Србијом,
где је уско откако је века.

ТАКО СЕ ПОЛАЗИЛО У СВЕТ

Мајци

Гласили се петли. На полица
замотуљци, пресвлака, нега
неуке брђанке. Преко брега
ишли до воза у Коравлици.

Цеђене дрењине у боци,
плећка кувана овчја, сир,
пита у колутима, поскоци
— какав збир!

Не збир, то је милошта
матерински стегла рам,
поред ува просед прам:
"Реци, реци, било шта!"

Још трен, загрљај, стисак,
у воз гунделасти ући,
а ти само ћеш крто задрхтати
поред колосека кад писак
локомотиве посече глас.

МАМУЗА ЗА ЊЕНЕ САПИ

XXV

Љубим твоју чавку,
ту варничаву дрхтуљу,
то продрто седло,
гњечим твоју бризгаву коношљу,
жваћем твој коров фосфорни,
један мајунши лиз
уз то веверичје крзно,
узлизујем твој спруд, ту рујну кресту,
гњечим ту рибизлу,
„Свето писмо“ помиње мошус,
ја додајем жалфију и шебој,
љубим тај слузни различак,
још један липтај, још једном
слачица до гркљана,
љубим твоју чавку,
љубим тај миришљави буђелар,
срчем ту остригу у шеварју,
опијам се тим богатим нихилизмом,
увлачим језик у твоју прслу махуну,
љубим те
изнутра.

СУСЕДИ

Насрћу, кидишу, разврћу,
отимљу,
харају, потиру, згарају, секу,
гробове заоравају,
унизјују, изгоне
пале, у Штимљу,
уз Ситницу, сузну реку,
Метохијом и низ Дрим,
плачу јабучари после секире,
риче ослепела
стока,
горе иконе
и цвили дим
из конака, на коме разбише звекире,
пиште ризе и житија,
јецају распела.

А у грозници, у студи,
док се срце леди,
стрепимо да би
и на оном свету
ови исти људи
могли да нам буду суседи.

Милош Црњански

О КЊИЖЕВНИМ ТЕМАМА

Ви знате да постоји теорија књижевна да дела говоре сама за себе, да песник никада не би требао да тумачи себе, и да књижевник не би требао да говори о себи него да дела говоре. Ја се не слажем са тим. Ја мислим да је прошлост једна тамна провалија и да књижевна дела на могу да говоре сама за себе. По мом мишљењу, о прошлости, о делима која су штампана нема одговора, боље рећи нема сто и има сто и хиљаду одговора. Једно су одговори савременика, а други одговори дају истим тим делима, песмама, књигама садашњост, и данашњи читалац који их чита, нажалост, сваком песнику, сваком театру, сваком роману, има увек два одговора – одговор прошлости и одговор садашњости. Онај који чита стихове Сафе или Пиндана, а не зна ништа о Грчкој, даће сасвим други одговор него онај који, нпр. зна сав грчки свет. Исто тако, ако чита Таса, ако чита Бодлера, ако чита Лорку, имамо одговор дела написаног, штампаног, које говори за себе, само по себи, али сасвим друге одговоре даће него што, рецимо, познаници и њихови савременици дају. И као човек и као писац ја мислим тражећи то од савремености који су одговори тачнији, дубљи, истинитији. Верујте, то је тајна. Хоћу да кажем да цела историја, чак и време Цезара или Наполеона, је илузорна. Да је, нпр. поезија Дучића и Ракића без њиховог времена сасвим нешто друго него што је била. Нажалост, нема изласка из свог stoleћа. Видите, Дучић и Ракић, они су сасвим нешто друго данас, а нешто друго су били онда. Богдан Поповић је од њих направио представнике *једног Београда*, једне литературе српске која је била, да не кажем, империјална, али која је била под утицајем Париза, а дошли смо ми из ратова, из туђине, скупили смо се ту. Где? У кафани *Москва*. Ујевић, Тоша Манојловић, Сибе Миличић, ја, Растко Петровић, и то није исти свет. Знате, ми смо били сасвим други људи него Дучић и Ракић у дипломатији, у рату. Они су говорили о једној Србији која је била завршила рат, а ми смо били *Београд* који је отпочињао после рата. Зато ја зovem ту моју књижевност увек послератном. Нас је нарочито увредило од Богдана Поповића што је, и Скерлић је тако, говорио са презиром о Дису. Међутим, за нас су Дис, Пандуровић, Ускоковић били прави писци који су били прави *београђани* онога доба. Дису се чак одбијала и љубав према својој земљи. Међутим, и поред свих лепих и великих песама Дучићевих, ја памтим Диса! Један стих којим почиње једна његова лепа родољубива песма у којој каже: *Израсли гробови сад се лепо виде / кô далека брда кроз поднебља плава*. То је прави песник. То је прави песник, то је прави родољуб, а што он није имао леп капут и што је био офуцан и што се удавио у оној несрећи, то је сасвим нешто друго. Како су се понашали према Дису, према Пандуровићу – то је било врло ружно.

Ми нисмо имали сукоб са Скерлићем, јер Скерлић је био умро, као што знате пре рата (*Првог светског рата, примедба Суштина поетике*). Богдан Поповић, то је био један врло љубазан стари господин, професор, али, видите, те његове теорије од реда до реда, то није једна велика теорија књижевна, то је било пресађивање из Париза, из иностранства. Он нема ни дела, он има свега једну једину књигу која вреди,

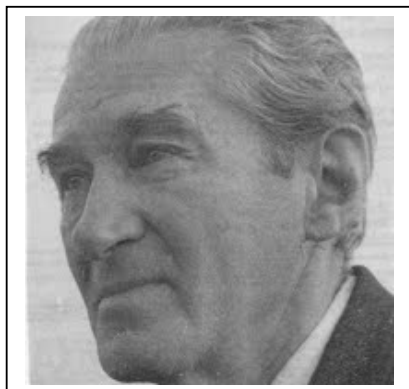
коју сви памтимо и коју сви волимо – то је његова врло успела *Антологија*. А осим тога има само једну којештарију, једну књижицу *Шта можемо да научимо од Енглеца*. То је била једна висококултурна жељна средина која је емитовала кога је желела. Ми смо били људи који смо се стекли са свих страна и почели смо, разуме се, са нападом, са нападом на то, али нису били нежни ни према нама, нимало, тако да о томе не бих хтео, јер оно што сам ја о томе имао да кажем, то сам написао, то је штампано, имате и у мојим сабраним делима, онај део *Наша књижевност*. А успомене кад човек говори, оне немају за данашњег читаоца ону вредност, јер не видите човека. Рецимо, нико не зна шта је био Тоша Манојловић. Тоша Манојловић је био душа тога *стола*, а Ујевић је био велики песник при том *столу*. А немојте мислити да је хотимично то што не спомињем Крлежу. Крлежа није дошао из политичких разлога тада са нама, али његова дела су била ту, и он је чак и наставио највише у *Београду*. Андрић исто тако док се нисмо разишли. Тако да су то за мене успомене.

Видите, ја сам проучавао Шекспирове сонете у Лондону. Знате ли да сам био уображен и да сам мислио да знам добро све? Е, па, није! Свака реч у Шекспировим сонетима има сасвим друго значење у његовом времену него што је за нас значила, тако да сам се ја запрепастио кад је професор са мном радио и кад ми је скретао пажњу. Нисам знао, ни рецимо, да ће Шекспирова драма да се у позоришту прекине кад уђе краљица Јелисавета и да се онда они поклоне и узвикну *gloriana*. То су ствари које су прошлост. Нема контакта између прошлости и садашњости. То је архива.

Има у *Дневнику*, има у *Сеобама*, да остало и не спомињем, и натурализма и реализма, ако хоћете и суве прозе. Оно што ви називате интимни лирски тон ја бих волео да признате као оригиналност. То је тај лирски фактор. Тај лирски фактор имате у највећим, најоширним романима Крлеже, имате га и у Андрићу. Критичари тај лирски фактор приписују мени нарочито зато што је необичан, а осим тога, то је и највише што се једном писцу може признати. Критика не воли да признаје. Мој сиромаш Сибе Миличић имао је обичај да каже у оно време како ја имам велики темперамент, а он, он има интелект. Ја сам се смешкао. А кад је наша садашња критика Николе Милошевића, Џаџића и других почела да износи интелектуалну страну, да не кажем филозофску страну о мојим делима, ја сам се опет смешкао. Критика нас ретко помаже иако жели, али боље икад него никад. Прочитајте шта је Петров открио у *Стражилову*, на пример. Ја, међутим, нисам никад патио од жеље за славом. Слажем се сасвим са оним што је Андрић једном рекао да се *rep у вука мери тек мртвом*.

Сеобе су, као што сам већ више пута рекао, нажалост, једна руина. Те две књиге су остатак шест књига које сам хтео, а које да напишем нисам могао. Мислим да је код нас једино Крлежа остварио свој велики опус онако како је замислио. Уосталом, нико, ни највећи писац, ни највећи уметник, као ни обичан човек, у животу не остварује оно што је желео. Да, каже се да су *Сеобе* историјски роман. Разуме се, садржај њихов је прошлост, па кад је прошлост мора бити историја, у том смислу. Обухватају, и овакве какве су, једно прошло време српског народа. Кад се говори о једном човеку или жени у XVIII веку, писац мора да буде историјски, мора знати какву дугмад имају на капуту и какву свећу или лампу уносе у сутон у кућу, па чак и како се изражавају. Само, све то ипак не значи да је то историја, да је то историјски роман. *Сеобе* су у првој књизи трокут два брата и једне жене у једном рату у ком је један део српског као и хрватског народа учествовао као пандур по туђој вољи и за туђ рачун. Уствари, то је роман мужа, сваког мужа који у рату мора да остави код куће своју жену, и роман жене коју је муж оставио. У ширем смислу, разуме се, то је роман целог једног национа, једног дела народа нашег и оног што се звало позадина у рату. Међутим, то је у ствари роман човека који стари и коме је жена досадила и који је жељан да читавом једном крају нашем, стотинама људи, хиљадама, нађе једну лепшу будућност. У другој књизи *Сеоба* централни роман је та љубав према умрлој жени, велика

љубав према умрлој младој жени, и тражење једне Русије која је Исаковичу значила један лепши свет и утеху. То није историјски роман.

Ја сматрам нашу романтичну књижевност као велику књижевност. Ако је упоредите са романтизмом у другим западним земљама, она ипак остаје велика књижевност. То што меланхолично расположење преовлађује у мојим песмама у прози – то је приватна ствар, то не бих хтео да тумачим, али није у вези толико колико се мисли са Бранком Радичевићем. А што се Радичевића тиче, и често сам га спомињао, то је зато што је он у мом детињству и мојој младости пун успомена, што је везан за мене, за мој живот, за темишварско гробље где имам сестре и малог брата поред гроба млађег Радичевића. То се не заборавља у детињству. А за време студија на Универзитету у Бечу ја сам становао врло близу болнице где је Радичевић лежао и умро. На крају крајева, Фрушка гора је и сад за мене најмилија земља у коју сам одлазио и зато је у мом сећању, отуда сам се изгледа толико везао за Бранка. Разуме се што сам ту омладину романтизма и волео и дивио се и њеном политичком раду који је много дубљи него што се мисли. Не заборавите да је Лаза Костић држао код своје куће печат њиховог удружења, а да би зато сасвим сигурно висио на вешалима да су случајно открили, да је један издао. Одрастао сам са том романтичном литературом Радичевића кога је полицијски писар протерао из Београда. Узгред буди, ја нисам протеран из Београда, али сам отишао. (О томе боље да не говорим, не спада овамо.) Остаје фах да је романтизам у нашој литератури велика епоха, и биће све већа што више будемо проучавали. Велика и по такозваном европском мерилу. Ја понављам стално да је да је песма Лазе Костића о Руварцу (*Спомен на Руварца, Над Костом Руварцем; примедба Суштина поетике*) ванредна у свом добу, а слажем се да је таква и Бранкова поема *Туга и опомена*. Неки од тих људи су умирали млади, а остали су живели за ту борбу нашега народа и за те идеје његовог романтизма. Свакоме је, сматрам, дозвољено, критичарима исто тако, да о мени пишу шта год хоће. То не значи, међутим, да сам се за Бранка везао, значи само да поезију уопште сматрам као нешто што се не може писати без тога што је наш романтизам био, то одушевљење, та веза са читавим једним народом, са читавим једним крајем, то је била Војводина, али и Србија у исто време. Моја поезија је оно што би се могло означити као послератна, једна вечна меланхолија која се јавља у сваком човеку, у свакој земљи после рата. *Стражилово, Србија, Ламент над Београдом* – то су поеме које говоре својим датумима постанка саме за себе: 1921, 1925, 1956. године.

Д а н е з а б о р а в и м о

Д о с и т е ј О б р д о в и ћ – б а с н е

Доситеј Обрадовић (световно име Димитрије) (Чаково, 1739, 1742. или 1744 – Београд, 28. матр 1811) био је српски просветитељ и реформатор револуционарног периода националног буђења и препорода. Рођен је у румунском делу Баната тадашње Аустрије. Школовао се за калуђера, али је напустио тај позив и кренуо на путовања по целој Европи, где је примио идеје европског просветитељства и рационализма. Понесен таквим идејама радио је на просвећивању свог народа, преводио је многа дела, међу којима су најпознатије *Езопове басне*, а потом је и сам писао, првенствено дела програмског типа, међу којима је најпознатије *Живот и прикљученија*.

ЛИСИЦА И КУПИНА

Лисица прелазећи преко плота поклизне, и за не пасти ухвати се за купину, раздере и окрвави све шапке о купинино трње. „Чемерна ми твоја помоћ“, почне се тужити на купину, „боље би било да сам пала него што сам од тебе помоћи искала. Мени кукавној! Како си ме оскатила!“

„Ко ти је крив?“, одговори купина. „Ко ти се рече за ме хватати и од мене помоћ искати, кад ти добро знаш како ја помажем?“

- НАРАВОУЧЕНИЈЕ: Добро треба гледати од кога ко помоћ иште.

ЧАВКА И ОРАО

Чавка види орла гди слети на једно јагње, уграби га и однесе. Онда и ова залети се на овна, замрси нокше у овнову вуну, пак не може да одлети. Ухвати је овчар, ишчупа јој крила и да је деци да се с њом играју: „Ево вам, децо, чавка“, рече, „која хоће да је боља и од орла.“ Онда је деца вежу конопцем за ногу, пак је хране и с њом се играју; а кад јој понарасту крила, украде се и одлети с концем на ноzi. Замота се конач око гране, и тако остане висећи. Тада се почне она тужити на се говорећи: „Ала сам сасвим луда чавка! Прво, што се упуштам у тело преко силе моје и снаге, а друго: што не хотећи трпити децу, морам, овде погинути.“

- НАРАВОУЧЕНИЈЕ: Јавна је и ове басне наука: не упуштати се у шта није ко кадар, и за избегнути већега зла, подносити и трпити мање.

ЛАВ, КУРЈАК И ЛИСАЦ

Лав, први и најстарији од свију лавова и цар свију животиња, находећи се слаба здравља, не излазаше из своје пештере. Многи лавови, царски министри, прочих звериња кнезови и поглавари, и сами мајмун, мајмунски биров, кроме једне лисице, сакупе се за посетити и нагледати лава, цара свом. Курјак, први курјачки муселим, одавно паметозлопствоваше на једнога комшију свога, старога лисца, зато што ови, најдебље гуске хватајући, себе самога чашћаше без најмањег курјаку пешкеша. И тако ови непрестано вребљаше способно време како ће лисцу скувати попару. Сада, дакле, не видећи га у скупштини, почне на њем клеветати, говорећи да сам он не само на поштује но и презире и за поруганије држи лава господара.

У то вријеме приспе и лисац, и чује с врата курјачју похвалу; но чинећи се као да ништа не зна, дерзновено уђе, стане напред пештере и учини лаву понизњејшу реверенцију. Лав, сав разјарен, не гледајући на његов поклон и комплименте, с громовитим гласом: „Тако ли је то – начне говорити – кад сам ја здрав, ти си први при мени; а кад сам болестан, онда си последњи!“ „Сама љубов и верност моја к теби и попеченије о твојем здрављу причина су што ја касно долазим и лекарство ти носим“. „Које је то? Казуј, и не сумњај о мојој благодарности“, рече лав. „Жива курјака заповеди одерати – одговори лис – и врућом се његовом обложи кожом и у мало времена, тако ми лисца и његове коже, биће ти лакше!“ Макне цар главом, скоче лавови на курјака, шчепају ти нам га и начну га дерати. Бедни курјак стане курјачки дречати, а лисац к њему: „ Како си свирао, комшија, тако сад играј!“

- **НАРАВОУЧЕНИЈЕ:** Ово исто бива људма којих ум није просвештен чистом науком, који живу у глупости и варварству, и којих су качества и склоњенија својствам четвероножних животиња подобна. Цар који не обилази земље своје и не тражи далеко од себе даже до самих најодаљених граница прогнату и сакривену истину; који не иште да позна оне који га окружавају, и верује оном ко пре дође и оном који уме лепше говорити, хитрије лагати и искусније ласкати — подобан је ове басне лаву, који верује све што му курјак каже. А кад дође лисац, само уме ли он боље слаткословити и лагати, нек се онда држи курјак! Човек љубокористан и лаком приличан је нашем курјаку, који злоби на лисца не зато што он краде и туђе отима, него што и њега крађе своје учесником бити не удостојава. Лисац нам овде не игра сасвим достојну осуђенија персону, и он лаже како најбоље зна и може, ал' ваља му простити, јер му је до главе. Кад виле дођу к очима, тешко оном ко не уме шеврднути. Мало је *Сократа* и *Катона* на свету који, у овако критическим окресностима, не би овог истога лисца себи за приклад узели. Но овога се оном народу није бојати којим правдољубив и просвештен владјетељ управља и гди праведни закони сву силу имаду, гди су и сами подани просвештени и добродјетелни, и знаду шта су они свом цару како општему оцу дужни, и шта је њихов цар њима како својим синовом и фамилији дужан. Питали су једног старца Инглеза гди људи најбоље живу. „Онде — одговори старац — гди се слаби не боји силнога, нит сељанин плаши пред спахијом, гди се сиромах богата не стиди, нити поштен човек мари што непоштен о њему говори, и гди јавни непоштен жиг на челу носи.“ Један босански везир питао је старце Бошњаке: „Хе, кметови, кажите ми право: који вам је најбољи био паша откад је цар Босну освојио?“ „Честити везиру, они који је отуд пошао а к нама не дошао“, одговоре простосрдечни старци.

ПАС И ЊЕГОВА СЕНКА

Носио пас парче меса. Пролазећи поред реке, спазио је у води своју сенку. Помислио је да је у води неки други пас. Учини му се да је у устима оног другог пса веће парче меса, па скочи да му га отме. При том испусти свој комад, те му га вода однесе. После тога пас се чудило како у исти мах несташе оба комада меса.

- **НАРАВОУЧЕНИЈЕ:** Не види се оно што се има, зато што се гледа оно што се жели.

МАГАРАЦ КОЈИ ПРОМЕЊУЈЕ ГОСПОДАРЕ

Магарац служаше у једног башчована, и видећи му се ту одвећ тешко, зажели променити господара. Ови га прода једном циглару, гди непрестано носећи земљу и цигле, и не имајући такве зелени као при башчовану, јошт више о промени почне молити. Циглар га прода табакџији, при којему носећи коже на воду, дома и на вашар, рекне сам себи: „Сад сам дошао онде гди ми надлежи! Овај прави коже: он ће и моју скоро начинити.“

- **НАРАВОУЧЕНИЈЕ:** Ко је принуђен служити, нека не мења често господаре; и ком је добро на једном месту, нека га добро чува. Ко нејма друге вредности него товар носити, њему је код башчована најбоље.

Припремила Јелена Глишић

Суштина поезике | часопис број 8

poetryaz@hotmail.com

КРАТКА ПРИЧА

Омаж једној младости баченој улудо

истинита прича

Александару Шарану

Не знам зашто, али овај фејсбук пријатељ ми се јавља у мислима иако га се, на жалост, одавно нисам сјетила.

Дуго смо били фејсбук пријатељи и наједном је само нестао. Брисао ме је из пријатеља или угасио налог - не бих знала сада рећи тачно, али је све било ненадано. Углавном, нестао је са фејсбука. Касније се појавио под лажним именом и тражио пријатељство, прихватила сам и не питајући ко се крије иза тог чудног имена.

Моје дружење са овим младим човеком је почело давно, крајем 2009. године. Да ли је нека симболика или случајност одиграла улогу за почетак нашег дружења, то не бих знала, али десет година од бомбардовања Србије и његовог страдања, као и моје писање на фејсбуку о тој трагедији, нас је зближило.

На групи која се мислим звала *Ратни ветерани* сам писала неко своје виђење рата на овим просторима и страдању искључиво српске младости, готово голобрадих момака који су тек у живот закорачили, а осакаћени ратом остали на маргини друштва без да се ико о њима стара, па чак ни о ратним војним инвалидима. Трагедија неколико генерација наше деце коју је на првом месту друштво заборавило, па чак их се и стиди што су једино што су имали, а то је живот, заложили на олтар отаџбине у рату који су водили тупави политичари. Прокоцкали су тај најдрагоценији залог, а то је наша младост у играма светске банде криминалаца и терориста, а у коју су ушли наши политичари да им помогну у уништењу свега што је српско. Због тога се ваљда сада и стиде својих хероја? Тек, млад човек под именом Александар Шаран ми је затражио пријатељство и одмах почео писати своју ратну причу.

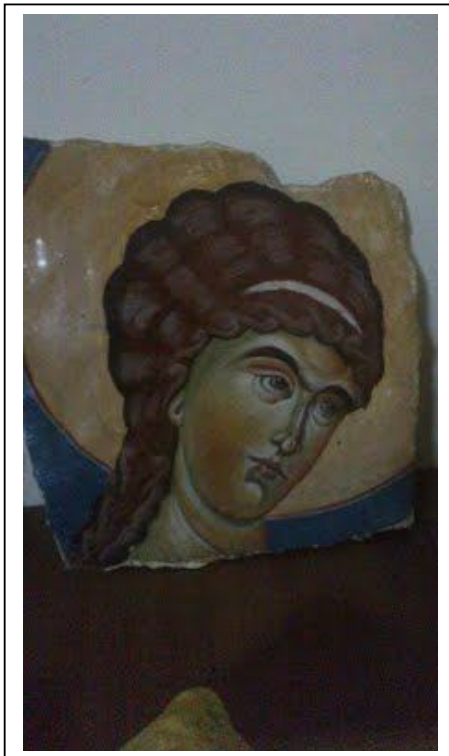
Био је родом из Требиња, а рат у Босни га је затекао као војника редова на служењу редовног војног рока. Прошао је све страхоте рата у Босни, да би се обрео на Косову и Метохији и то у гротлу Кошара. Писао ми је шта се све догађало на Кошарама, како су шиптари надирали из Албаније потпомогнути бомбама НАТО ТО (ово ТО пишем као терористичка организација, а не као територијална одбрана) и како је и сам био рањен од једне бомбе која је експлодирала у његовој близини. Писао ми је да је у једном тренутку видео само блесак и ту је за њега живот стао.

Био је у коми скоро два месеца, па иако су лекари предвиђали да се неће пробудити из коме, наједном се изненада пробудио и прве речи које је изговорио су биле да му дају папир и оловку и на изненађење родбине и лекара је почео цртати Богородицу. Рече и то да раније никада није сликао, јер је био јако лош сликар и у школи. Богородица је изгледала тако лепо као на црквеној фресци и као да је сликана руком већ искусног иконописца.

Полако се опорављао од задобијених рана од НАТО бомби и увек када би могао цртао је црквене мотиве, а поготово иконе.

Рече да је у међувремену добио некакву црквицу, тачније социјалну помоћ од државе и војних власти, која није била довољна ни за пуко преживљавање, а камоли за лечење. Ипак, родбина и пријатељи су га помагали колико су могли, а он је наставио да слика иконе и после изласка из болнице и колико толико успешног опоравка. Са поносом

ми је показао икону Светог Архангела Михаила slikану на камену. Са дивљењем сам је гледала и написах му да је то моја крсна слава.

Разменили смо и бројеве телефона и често смо разговарали. Толико поверење смо стекли једно у друго да смо чак и бројеве фиксног телефона измењали. Када је угасио прави налог, све ређе и ређе смо се чули, јер сам избегавала да га зовем и ометам, а он мене није позивао.

Чудни су путеви Господњи!

Одлазим у госте код мог сина и он ми радосно показује икону Светог Архангела Михаила slikану у камену.

Препознајем рад и са усхићењем узвикнух:

- Александар Шаран!

Син ме зачуђено упита:

- Ко ти је тај Шаран? Ову икону је добила моја супруга као поклон.

Моја снаја ради у једној бањи у којој је Александар Шаран био ради лечења, јер је у међувремену оболео од мултипле склерозе. Покушавали су на ВМА да му помогну пресађивањем матичних ћелија, али се, на жалост, нису примиле. Последња опција је била Атомска бања. Ја сам дала Александру идеју да покуша са лечењем у овој бањи недалеко од

места мог боравка, али сам се двоумила да ли да одем и упознам га. Одлучила сам да не одем. Плашила сам се да ће му можда бити непријатно да га видим у таквом стању и да је можда боље да га не видим, већ да ми у сећању остане само као мистериозни фејсбук пријатељ. Не знам, можда је тако боље.

Када је снаја дошла са посла, упитах је зна ли име човека који јој је поклатио икону?

Рече као из топа:

- Александар Шаран. Човек из Новог Сада који је био на лечењу код нас у бањи од опакe болести, био рањаван у рату...

Истог трена сам позвала Александров број. Јавио ми се и веома обрадовао што сам га позвала. Рече ми да је тешко болестан и да не жели своје пријатеље да оптерећује својим стањем, па ми се зато није јављао. Рекох му да је његова икона стигла до мене иако је поклоњена мојој снаји, да сам, видевши је, препознала његов рад, на шта је зајецао као дете.

Недуго после овог разговора снаја ми је донела тужну вест. Александар се упокојио.

Не знам зашто се данас сетих тог храброг момка. Можда баш због тога ово и написах. Тужно је сећање не само на Александра, већ на све младе људе који су остали без живота на овај или онај начин, а због рата који није био њихов. Били они под или над земљом, сви су у истом реду. Заборављени и од народа и од државе.

Јелисавета Кућубић

Суштина поетике | часопис број 8

poetryaz@hotmail.com

Д в а н о б е л о в ц а

Хенрик Сјенкјевич

Рођен је 1846. године у Воли Оркзејској у Пољској. Био је врстан књижевник. Његови романи су реалистички; прате догађаје људи који пролазе кроз стварне проблеме и авантуре. Пропутовао је многе европске државе, проучавао је римску прошлост па и историју Пољске. Писао је историјске романе о Риму **Quo Vadis**, као и о романтичарској и историјској љубави према својој земљи о чему је написао три значајније књиге: **Огњем и мачем, Помон, Пан Воловдијовски**. Писао је и новеле из сељачког живота своје домовине. У свом роману **Quo Vadis** осуђује пагански Рим и његову елиту.

Сјенкјевич је био велики родољуб. Заклео се да ће увек бранити своју земљу ако буде била на цедилу. Био је жељан будућности и света којег ће проживети.

Сјенкјевич је завршио филологију у Варшави, путовао по Немачкој, Француској и Енглеској и слао пољским новинама путописе потписане псеудонимом Литвос (Litwos).

Нобелову награду за књижевност добио је 1905. године за роман **Quo Vadis**.

Умро је у Швајцарској 1916. године и та смрт га је омела у нечему што је хтео да оствари: да се врати у своју домовину и да покуша да спасе Пољску ма у ком положају да се она налазила. Сјенкјевич је остао најбољи пољски прозаик друге половине XIX век.

Уопште узевши, жена неће обманути мужа, неће га издати, сем ако јој он сам поквари или погази срце, или ако је не обесхрабри и одгурне својом ситничавошћу, својим егоизмом, својом ускогрудошћу, својом ништавном и бедном природом. При том, воли! Нека се она не осећа као твоја женка, него као твоја најдража глава, твоје дете, твој пријатељ; носи је у недрима, нек јој буде топло, и буди спокојан; из године у годину она ће се све чвршће прибијати уз тебе, док не срастете као сијамски близанци. Ако јој не даш то, ако је поквариш, уништиш својом ништавношћу - отићи ће! Отићи ће чим се неке племенитије руке пруже према њој, јер мора да оде, јер је њој та топлина и признање потребно као ваздух да би могла да дише.

ЖИВОТ БЕЗ ДОГМЕ
(одломак)

Томас Ман

Рођен је 6. јуна 1875. године у Либеку. Један је од највећих немачких писаца свих времена. У детињству није много обећавао, јер је у основној школи понављао два разреда. Но, већ као деветнаестогодишњак, 1894. године, објављује прву приповетку, показујући тако свој уметнички дар, који је, како је сам говорио, наследио од мајке бразилке, португалско-креолске крви. Ман је брзо схватио да је писање његово право занимање па ће после прве збирке приповедака *Мали господин Фридман* (1896) већ 1901. објавити први том романа *Буденброкови*, који је једно од његових најзначајнијих дела, инспирисано историјом пишчеве породице. Његова књижевна слава вртоглаво расте, све до Првог светског рата, током којег Ман подржава немачки национализам. После рата враћа се перу, да би 1924. објавио *Чаробни брег*, а 1929. добио Нобелову награду за свој велики роман *Буденброкови* који је постао препознатљив као једно од класичних дела савремене књижевности.

Други светски рат исписаће ново поглавље у животу Томаса Мана. Предосетивши страхоте нацизма он већ 1933. заувек напушта Немачку. Пет година живи у Швајцарској, а затим у Америци. У Швајцарску се враћа 1952. и у њој остаје до краја живота.

Томас Ман је био веома комплексан стваралац, прави писац мислилац. Сем поменутих дела и приповедака *Тонио Крегер* (1903) и *Смрт у Венецији* (1912), Томас Ман је задужио светску књижевност са још неколико изузетних остварења, пре свега романима *Краљевско височанство* (1908), *Лота у Бајмару* (1939), *Јосиф и његова браћа* (1933-1943), *Доктор Фаустус* (1947), *Варалица Феликс Крул* (1954).

Умро је 12. августа 1955. године у Цириху.

*

Не, Клавдија, ти и сама знаш да то што кажеш није истина, и ти то кажеш без убеђења. Ватра мога тела и лупање мога изнуреног срца и дрхтања мојих удова, то је супротно од инцидента, јер то није ништа друго-...-ништа друго до моја љубав према теби, да, та љубав која ме је обузела кад су ме твоје очи угледале, или тачније, коју сам познао кад сам познао тебе - и без сваке сумње да ме је баш та љубав довела овамо... Каква лудост!

О, па љубав није ништа ако није лудост, ако није нешто безумно, забрањено и ако није пустиловина у злу. У противном то је само пријатна баналност, згодна да се од ње у равници праве безазлене песмице. А што се тиче онога да сам те познао и да сам познао моју љубав према теби - да, то је тачно, ја сам те већ једном познавао, давно, тебе и твоје дивне косе очи и твоја уста и твој глас којим говориш - познавао већ једном, кад сам био гимназист, а затражо сам од тебе оловку да бих се најзад и званично упознао с тобом, јер ја сам те безумно волео, и отуд, без сумње, од те моје старе љубави према теби, остали су ми ожиљци које је Беренс нашао и који показују да сам некад био болестан...

- Волим те. Волео сам те одувек, јер ти си Ти мога живота, мој сан, мој удес, моја чежња, моја вечита жеља...

- Доста, доста! Кад би те само чули твоји васпитачи...

- Брига ме за њих, баш ме брига за све те Кардучије и речиту републику и напредак човечанства у времену, - јер ја те волим!

*

*

Шта је време? - Тајна - нематеријална и свемоћна. Услов света појава; кретање повезано и помешано са постојањем тела у простору и њиховим кретањем. Али, зар не би било времена да нема кретања? Ни кретања да нема времена? Упитај се само! Је ли време функција простора? Или обратно? Или су обоје идентични? Добро се припитај! Време је активно, оно има глаголско својство, оно "урођи плодом". Каквим плодом? Променом! Сада није тада, овде није тамо, јер између једног и другог лежи кретање. Али пошто је кретање, којим се мери време, кружно и у себи затворено, онда такво кретање и такву промену можемо готово с истим правом сматрати као мир и непокретност; јер се *тада* стално понавља у *сада*, *тамо* у *овде*. Пошто, даље, коначно време и ограничени простор ни уз најочајније напрезање човек не може себи да представи, он је одлучио да време и простор "замишља" као вечне и бесконачне, сматрајући очевидно да ово полази за руком, ако не и сасвим добро, ипак нешто боље. Али зар ово увођење *вечног* и *бесконачног*, са гледишта логике и рачунице, не значи уништење свега ограниченог и коначног, њихово релативно свођење на нулу? Да ли је у *вечном* могуће низање једног за другим, а у *бесконачном* постојање једног поред другог? Ако по нужди прихватимо вечно и бесконачно, како се с тиме слажу појмови: удаљеност, покрет, промена, па и само постојање ограничених тела у свемиру? То се свакако припитај!

*

ЧАРОБНИ БРЕГ
(одломци)

Д в а н о б е л о в ц а

Суштина поезике | часопис број 8

poetryaz@hotmail.com

АФОРИЗМИ

Васил Толевски

афоризми

- Кад разговара са људима министру су оба уха отворена.
На једно му уђе, на друго изађе!
- Народ се ужелео Титовог времена.
Голи оток у односу на ово данас је - Дизниленд.
- Наша демократија је као гроб Александра Македонског.
Сви кажу да је ту, а нико је није видео!
- Само што сам се обрадовао да испред себе
гледам већу будалу од мене, кад оно – огледало!
- Од мајмуна који је научио сва слова постао је човек.
Од оног који је научио бројке – државни функционер!
- Млади који су напустили земљу одмах су се покајали.
Што нису отишли раније!
- Продаја министара иде у четири ока, а не по тезгама!
Нису они ситна стока.
- Достојевског ће памтити по његовом *Идиоту*.
Нас – по нашем!
- Ја бих умро за отаџбину, али
ако може на македонски начин. На рате!
- Можда је скупштински тоалет бесплатан?!
Али говорницу су скупо наплатили.

Васил Толевски

Никола ЧД Пешић
афоризми

- Поплаве су многе уништиле,
а неког и спасиле одневши доказе!
- Благо неписменима,
бадава им диктирају!
- Оптужени је најзад схватио кривицу.
Веровао је у правду!
- Дошло нам је до гуше,
зато и не смемо да зинемо!
- Да је слобода мисли загарантована,
министар не би поднео оставку што не мисли исто као премијер!
- Кад свако гура на своју страну,
вођење љубави се брзо сврши!
- Изгледа да је Закон о раду стварно тајкунски,
јер и скраћеница ЗОРТ то потврђује!
- Не растерујте демонстранте шмрковима,
то их још више кали!
- Судије су атеисте.
Никоме за сведока нису признали бога!
- Чему стезање каиша,
ако сам остао без гаћа!

Никола ЧД Пешић

•
Србе служи власт као будалу она ствар!

•
Шта нам вреди што видимо своју будућност када не можемо да је променимо?

•
Срби су блесав народ! То им неоспорно признаје читав свет.

•
Променили су медијску слику о нама. Са њом можемо да се сликамо.

•
Извршене су огромне демократске промене. Курта је заменио Мурту!

*Зоран Матић Мазос
(1960-2010)*

А Ф О Р И З М И

Суштина поезике | часопис број 8

poetryaz@hotmail.com

Хумор и сатира

Антипоезија

ОДА ГЛУПОСТИ

Седим
на бесциљној путањи
метеора у очима
док
око мене крекећу
жабе крастаче
недорасле
расцепу времена.

Гледам
тупост оштрице пера
у крилу гуске
док
око мене пиште
змије отровнице
распусне
голотиињом времена.

ОДА ГУСКАМА

Сан уснила једна
гуска
како перо њено
пише
густом смолом
на челу Давичу
и да Оскар слуша њену
причу.

Сан уснила да је
лабудница
и да уме са пером
да полети
да по небу са Његошем
шета
али снена паде
са кревета.

ОДА ЋУРАНИМА

Ако кажем
да је ћуран птица
може ли се
винути пут неба
има крила
има пера лака
засто онда да не лети
јадан?

Има ћуран
сва та пера дрчна
пред ћуркама
репом да се дичи
да полети
хоће он без стида
али пера
у крилу му слаба.

Написао: Анђелко Заблаћански

ОДА БЛЕЈАЊУ

Језичину
ован исплазио
скупљајући
по тору овчице
да им прича
како је даса био
без рогова тукао овнове
чак
и једног бика поломио.

Али њега
црна овца бока
у рог му се
подругљиво смеје
- што нас лажеш
кад рогове имаш
и дуго их продајеш за свећу .

Гледа ован
ту црну овчицу
и дао би рогове и свећу
само да је у бело обоји
па да она као и остале
све верује кад он тором блеји.

Нова књига

СТВАРАЊЕ НОВЕ ЕВРОПЕ - Ђуро Маричић

- роман -

67. УБИСТВО ЛИНЕ САРДИНИ

(Одломак из романа)

Злочини међу љубавницима чешићу су од било којих других!

Јевтушенкови су, долазећи из Петровска, пристигли на имање цестом за Вотури, преко Грабика и Уздола. Сада, возећи се у Баранов, стигоше до улаза у Рибарско Насеље. Приметише на трећој кући од Борелијевих, код Сардинијевих, извјешену црну заставу. Аркадиј уђе колима на двориште Борелијевих да чује што се догодило. Као и обично, обрадовано их дочека Софија. На њеном лицу се огледао ужас, усплахиреност, истинска жалост емотивне жене.

– Убијена је Лина, кћерка Карле Сардини! – загрцну се Софија. Низ лијепо дугуљасто лице, клизнуше јој двије-три сузе које није могла задржати.

Јевтушенку застаде дах! Обузе га страшно узбуђење. Ту дјевојку је видио пред неколико дана. Изгледала му је прекрасно. Као пепелуга. Готово наднаравна, природна и његована љепота. Лептир, наљепши бијели лептир којег је икада видио, помислио је Аркадиј. “Немогуће!” скоро је крикнуо. “Та љепота мора бити бесмртна”, помислио је када је сјео за стол, на који Софија, и поред своје жалости, није заборавила да пред Аркадија стави колаче, које је за њега увијек имала спремљене.

Тешком муком Аркадиј Јевтушенко је задржавао сузе да му се из пуних очију не отисну низ лице. Дјевојка није ходала, ношена неприродном срећом заљубљеног младог бића, она је лебдјела. Подсећала је Аркадија на Наташу, заручницу Андреја Болконског, из Толстојевог романа *Рат и мир*.

Она није ходала, она је лепршала, збуњена што је други гледају, што им је тако привлачна, што уживају гледајући је. Великом љубитељу свега што је лијепо, Аркадију, се учини да природа не може створити љепше женско створење. Једноставно, то је немогуће! Није могао прихватити да тог драгог људског бића више нема, да је мртво, да сада лежи на одру спремно да буде сахрањено. Да више неће опчињавати својом љепотом све оне који имају срећу да је бар начас виде.

Лина је љетос завршила средњу Медицинску школу. Одмах је почела радити у Болници. Забављала се с zgodним момком из села, Антонијем Ђулијаном. Момак је био пет година старији од ње. Завршио је стројобраварски занат. На његово инзистирање заручили су се чим је она завршила школу и почела радити. Он је дошао из гардијске јединице, висок, лијеп, војно одијело му је добро пристајало. Сада, када је дуж ријека Јуме, Јадове и Светиле, завладало примирје између зараћених Келта и Трачана, Антонио је могао доћи кући на неколико дана да се обаве заруке. Био је веома сретан што је то учињено. И Лина је блистала од среће, иако је сматрала да је за удају још рано, није пристала да се утаначи датум женидбе. Уосталом, рат још траје, ко знаде ко ће га преживјети.

Антонио Ђулијано није лако поднио одбијање Лине Сардини да се утаначи датум вјенчања. Бракови се склапају и у ратно вријеме, и дјеца се рађају! Ако је рат, живот није стао, он се и даље одвија, иако у тежим околностима. Почеле су га мучити сумње. Те сумње су се још више појачале када је она почела радити у Болници у Баранову. Подгријавали су их све рјеђи њени телефонски позиви свог заручника. У задње вријеме је много чешће морао он звати њу. Примјетио је да њу ти телефонски разговори све мање радују.

Јавила му се мисао да у Болници има младих доктора, да они можда удварају његовој дјевојци. Неки су од њих и нежењени. Можда неки од њих и спава с њом када је дежурна.

Страшан осјећај да губи вољену дјевојку, с којом се забавља већ три године, мучио га је из дана у дан. Чинило му се да не губи само дјевојку, да губи много више. Здравље му се почело нарушавати, мучи га несаница, изгубио је вољу за храном, пала му је концентрација. И другима је почео изгледати као мјесечар. Затицао је себе да чисти оружје па се одједном преда мрачним мислима о свом будућем животу. Све су му се мисли вртјеле око његове прелијепе дјевојке, која можда више и није његова. Није могао живот замислити без ње. А у својој несаници, када би му дошао некакав слаб, танак сан, виђао је Антонио Ђулијано своју драгу Лину у загрљају једног младог лијепог доктора.

– Доктора она хоће! Доктора, а не бравара – проциједио је себи у прса, оборене главе.
– Ја ћу њој дати доктора! – букнуо је одједном некакав снажан, еруптиван гњев у њему. До сада му се та срџба није показивала.

Није више могао контролирати своје мисли ни поступке. Чинило му се да ће бити страшно осрамоћен ако га Лина напусти, уда се за неког другог. Пријатељи ће га зафркавати. Неће му дати мира. Већ види увијек подругљиво, злурадо лице Невиа Лагостерија, чује како му у пролазу, с бицикла, добацује:

– Остави тебе она твоја мала дроца! А, љепотане!

Није знао што би одговорио на таква задиркивања. Стезало га је у грудима при помисли на њих.

– Не, не! Не може ми та курвица направити то. Види само како се узохолила од када је почела радити у Болници. Сасвим се промијенила. А како и не би, сада доктори облијећу око ње! Више не хода по земљи, лебди као лептир у зраку! Приредићу ја њој вјенчање! Са доктором!

*

Доиста, чаробна Лина је имала удварача. Доктор Алберто Форћели, тридестогодишњак, залудио је младу дјевојку. И она је осјећала да губи разум, само из сасвим других разлога него што га је губио њен заручник. Колико год је он осјећао велику несрећу која га је одједном снашла, она је осјећала још већу срећу што је запљускује са свих страна. Нису је гледали само млади лијечници. И они најстарији су били испуњени задовољством када им се насмијешити та нова млада љепотица какве до њеног

доласка није нико видио у Болници. А Лини осмијех није силазио с лица. Остарјеле сестре су је мрко гледале, подсјећала их је на њихову старост и ружноћу, средњовјечним се није свиђала, јер доктори нису сада више били љубазни с њима као некада.

А Лина је лепршала ходником као егзотична птичица, улазила у болесничке собе, празнила ноћне посуде, гледала сваког пацијента, питала да ли нешто требају, трудила се да угоди свима. Било јој је важније да је воле пацијенти него сестре, које су долазиле на посао свака са својим проблемима, нека се жалила на старачку болест, а нека на непроспавану ноћ због болести дјетета. Млада дјевојка није имала никаквих невоља, једина јој је брига била како да раскине заруке са Антонијем Ђулијанијем. У њеном срцу те заруке су већ биле раскинуте.

Тако се није осјећао повријеђени несуђени младожења. Он је сковао неразумни осветнички план. Није му било тешко да из касарне изиђе с калашњиковим. Дисциплина је попустила од када је на фронту око три ријеке завладало примирје. Добро је познавао Линине навике. Лијепо је вријеме, субота је, Лина данас не ради, она ће сигурно бити на купању, она то не пропушта, радо долази на плажу.

Зна Антонио и мјесто гдје се сунча његова љепотица која више није његова. Зна он гдје се трба сакрити. Мора бити близу. Само из велике близине калашњиков је поуздано оружје. На већој удаљености растурање метака је осјетно, постоји доста велика могућност

да је не погоди смртно. Пребацио је паљбу на полуаутоматику.

Пустио је најприје један кратак рафал, толико је још био присебан, да се дјеца, млади разбјеже, да се одманку од ње, не жели да страда још неко. Њу ће он, само њу, само је та дрољница упропастила његов живот! Шокирана, успаничена, запрепаштена дјеца, која су се сваки дан купала ту на пјесковитој плажи, удаљеној свега сто метара од насипа и цесте иза бедема, поскакала су са лежајева. Она што су се налазила у ријеци појурила су ван из воде, надали се у бјежање према селу и насипу. У трку су се раздвајала, свако је бјежао према својој кући, расули су се по пашњаку.

Лина је скочила са лежаја, избезумљено појурила према кући, оставила је лежај и своје козметичке производе, крему за заштиту од сунца, од комушине плетену торбицу. Ко да мисли на те глупости, спасава се живот. Трчала је лако као газела, дохватила се већ друге половине пашњака. Одједном је осјетила како је фантастичном брзином кратак рафал пресјече преко леђа. Страшан бол, резак, наговјести крај њеног свијета. Није стигла ни крикнути. Она посрну, омами је омаглица, изгуби свијест, сруши се.

Нека дјеца су већ успјела прескочити преко насипа, који их заклони, нека су се пењала на њега. Она која су закашњела пристизала су близу насипа. Антонио Ђулијани повуче још једном обарач, кратак рафал већ немоћних метака дохвати Линовог брата по бедру лијеве ноге, десет метара прије насипа паде дјечак, али настави бауљати. "И њега, и њега сам средно", шаптао је у полусвјесном стању Антонио Ђулијани. "Сву, сву фамилију бих требао побити, сви су они ђубрад".

*

Аркадиј одлучи да пођу изјавити саучешће ожалашћеним родитељима. Када пружи руку Карли, обученој у црнину, гледајући је тако сломљену, убијену, Аркадиј, у којем се накупило претјерано много јада, није могао суздржати сузе. Први пута након пуних педест година, од 1943. године, сузе му навријеше као бујица из очију, није их могао задржати. Све што се у њему накупило бола, јада, осјећајне напетости, сада је поломило брану, сломило му снагу воље, његову пословичну чврстину. Као два поточића сузе су му цуриле низ образе и сливале се на кошуљу. Бертина га никада није видјела тако ожалашћеног. Зачуђени су били и отац и мајка покојнице, ни они нису плакали с толико обиља суза, што је граничило с немогућим.

А Аркадиј није оплакивао само дјевојку, он је оплакивао жалосну ситуацију у којој се нашао он, његов народ, Трачани, и други народи, Келти и Скити, који се боре да буду засебни народи. А извана их њихови вјековни непријатељи подстичу на свађе, сукобе и трвења. Имају своје мрачне циљеве, који се већ више стољећа не мијењају: да их потчине, однороде и овладају њиховим просторима и богатствима. Нажалост, увијек се нађу и домаћи издајници, који са својим ситним рачуницама постају слуге страних агресора, помажу им да оставре своје интересе. Не понавља ли се сада то, ко зна који пута, такав случај са Предсједником? Зар он није слуга Нијемаца и Американаца?

БУРО МАРИЧИЋ, дипломирани инжењер, књижевник, друштвени и спортски радник, хуманиста, рођен је 13. новембра 1934.г. у Хашанима, код Бос. Крупе, БиХ, од оца Петра и мајке Данице, рођене Бањанин. Четири разреда основне школе завршио је у Хашанима, нижу трогодишњу реалну гимназију у Босанској Крупи, вишу реалну гимназију у Загребу. У Загребу је 1962.год. дипломирао на Електротехничком факултету, слабу струју, где је након тога студирао и економске науке али их је напустио. Но, 1966.г.од. завршио је Школу страних језика, немачки језик. Говори још енглески и руски.

РЕЦЕНЗИЈА

Рукопис Ђуре Маричића **СТВАРАЊЕ НОВЕ ЕВРОПЕ. ПРВИ ЕВРОПСКИ РОМАН** говори о догађајима у Хрватској током распада Југославије деведесетих година прошлог столећа, а преломљен кроз ракурс главног јунака, аполитичног Србина, одгајаног у духу југословенства и у мешовитом браку (што ће се показати и као најтрагичнија позиција на тлу Хрватске и Босне).

Исувише велика концентрација трауматичних догађаја и почињеног зла на овом простору изнедрила је и посебан језик писца, који је топониме ових простора, као и све бројне ликове у роману назвао симболичним именима, као очигледна и веома јака потреба за отклоном од времена и простора о којем пише (за разлику од спомена светских држава и личности који су јасно именовани).

У томе се, наравно, уз асоцијацију и дубљу историјску симболику простора, али и искорака из задатог нам времена, може препознати да су Трачани – Срби, Келти – Хрвати, Скити – Босанци, као и топографске изведенице из тог контекста (Карантанија – Југославија; Келтска република – Република Хрватска – Република Српска Крајина итд). Следећи ову врсту сатиричне мимикрије, сви Срби у овој прози одреда носе руска имена, не без одјека на познатија песничка и књижевна имена руске књижевности (главни јунак је, на пример, Аркадиј Јевтушенко), Хрвати сви одреда имају призивок италијанских имена (Колонели), док су (ређи) спомени Муслимана, везани за немачка имена (Ханс, Грета итд). Ово ни у ком случају не умањује аутентичност (трагичних) збивања са јасно препознатљивим менталитетским, језичким и иним обележјима места, времена и ликова у радњи овог романа на тлу Хрватске, његовог главног града Загреба, и мањих вароши на граници са Банијом, Ликом, Кордуном и Босном.

Роман је писан течним, понекад колоквијалним језиком, и у стилу хрватске филолошке школе (као последице школовања у Загребу).

Кроз бројна поглавља сабране су и представљене све фазе и облици и истине (трансформације појединаца и друштвених група, под утицајем националистичке и профашистичке пропаганде у Хрватској, у различитим приликама, на селу, као и у граду) током распада Југославије, преломљени кроз једно типично искуство Србина на тлу Хрватске: од политичких промена, до подозрења у предузећу, националног пребројавања, застрашивања, позива на сарадњу, минирања викендица, позива у полицију, националног цепања у згради бивших комшија, али и бракова, мобилизација, хапшења, губитка посла, бројних избеглица који одлазе (али и оних, који су овде дошли), превременог пензионисања и живљења од продаје воћа на пијаци, типичних примера свирепе освете војски на граничном подручју, у спрези високе политике са животима малих људи - појединаца, са приказима различитих типова људи, без обзира на нацију (што аутор до краја заступа као своје једино мерило).

Славица Гароња Радованац

РАДЕ ДРАИНАЦ

БУНТОВНИК БЕЗ РАЗЛОГА

Написао: Владимир Златић

БУНТОВНИК БЕЗ РАЗЛОГА

Радојко Јовановић – Раде Драинац (Трбуње, Блаце, 1899 – Београд, 1943) представља несумњиво једну од најаутентичнијих фигура у српској поезији двадесетог века. Песник социјалног бунта, али и песник љубави, чулне и необуздане, вечити путник на друмовима и пругама стварног света и снова, „песник – боем“ и „песник – бандит“, како је сам себе називао, Раде Драинац је био у свему песник свог времена. У сталном непријатељству са нормама тадашњег друштва, у сталном раскораку између могућности и жеља, иако често резигниран и меланхоличан, Драинац није бирао бег од друштвеног живота у самоћу и медитацију. Напротив, користио је писану реч, као једино оружје којим је располагао, да се обрачунава са свим неправдама света и недаћама живота. И то не само као песник, већ и као новинар, публициста, есејиста, критичар. Неретко претерујући у својим оштрим јавним полемикама, изазивао је непријатељство и осуду не само код књижевних критичара, већ и код других песника.

Самоникао песник, како га је и доживљавала и називала књижевна критика између два рата, без песничког узора, Драинац је и сам истицао да је поетска суштина важнија од форме. И да снага песничког израза сама кида окове наметнутих образаца. Родивши се и одрастајући у неповољним материјалним условима, још као дечак бачен у море тешких искушења у *Великом рату*, није имао срећу да стекне шире образовање, што би му сигурно омогућило да оплемени свој таленат и свој песнички израз доведе до савршенства. Упркос томе, Драинчева звезда већ готово читав век не тамни на нашем песничком небу. Порицан, одбациван, па васкрсаван, Драинац – песник је, чини се, никад живљи и актуелнији. Велики број критичких текстова и есеја на тему његовог песничког стваралаштва управо потврђују оно што је и он сам читавог свог живота доказивао – да облик ствари, иако њен неодвојив део, не одређује њену природу и суштину. Колико год несавршена, некад превише бучна и раскалашна, некад недоречена, Драинчева песничка ватра је довољно снажна да не измиче оку ниједног правог поклоника модерне српске поезије.

Овоме треба додати и то да је Драинац можда наш први прави урбани песник. Његови стихови снажно миришу на улице и тргове, фабричке кругове, железничке пероне, пристаништа, градске кафане и хотелске собе. Кроз дим цигарете, испод накривљеног шешира, израњају бомеска јутра на периферији града. У овом младом сањару „бескрајне глади и руку вечно празних“ наша модерна поезија пронашла је свог првог анти-хероја, свог првог „бунтовника без разлога“.

ДРАИНАЦ - ТРИ ПЕСМЕ

ЈУТРО ПЕСНИКА

Кише на перонима кад локомотиве у станицу уђу: кише из мутних шума!
На шта, о реци! подсећа ово болно тетурање континентима?
Причам ли другарима уз чашу вина ниједна ноћ не прође без сања;
Под месецом покушам ли још да мислим о срцу и љубавима
Убиће ме, убиће! зора коју прву сретнем у лутањима испод мостова и грања?

О, буде се скверови, улице и тамни тргови
Као облак што плови над сивом једрењачом,
Ето: све моје са станице димљиве полази на разне стране света!

Знаш ли колико је то мучно кад тако сањив човек прође испод јутарњих балкона?
Тада старице милују голубове и асфалтом прогаломирају амазонке у црном.
А горе над куполом катедрале клати се сунце у болничкој кошуљи.
И сви људи који прођу лице на аутомате од каучука и гуме:
Војска манекена по такту корача трговима!
Дактилографкиње испијене, чиновници, раднице, мале нашминкане жене:
Армија идијота који уместо мозга носе нотни систем!

О моји мали, добри људи!
Мењачи, благајници из контоара, православци и Јевреји,
Ви што носите наочаре од жуте корњачине коре,
Ви што знате за име моје и на моју поезију показујете ситне жуте зубе,
Министри, полицајци, буржуји са мршавим коњима и зараженом услугом,
Заслужни синови што из ормара извлачите одличја и свечана одела о националним
празницима,
Пакосне старомодне баке са лорњонима и девице које сањају о Христу,
Ја сам за вас скитница чије лице подсећа на изгужване пергаменте,
Сав шарен од зора када се пијан и пустолован низ јутарње улице заљуљам!

Нисам жељан хвале нити топле супе са вашег стола,
Ја! који тако свирепо плујем на ваш ђифтински морал!
Не гледам чак ни плитке спрудове ваших душа;
Потцењујући ваше светиње, о добри грађани ове земље!
Смејем се живој комедији, упирући револвер у срце свога генија...

ТЕСТАМЕНТ БЛУДНОГА СИНА

Пријатељу, уместо поздрава шаљем ти једну своју вену!
Погледај у јунско небо и веслом заплочи по мојој души.
Ту на обалама, где се нижу арабеске ладова, младост спава,
Огроман месец млад и у шумама тако жут:
Тада, заборављајући ме,
Запевај за зором другом кад пођеш на нови пут!
Запевај, да се један метеор одрони над селом
Из нашег краја оном аријом невеселом
Кад последњи зашкрипи ђерам!

И петао ће крикнути уз воденични јаз
Са осушене иве.
Срце моје низ две дуге шине
Са зорњачом растопиће се у варници брзовозне локомотиве
Кад низ далеке прерије mine.

Као да си дахом опрао ране онима што на континентима трпе,
Запевај! Док чежњиво пружам руке
На неизмерним миљама где је бол поцепало речи у крпе,
Да већ мрзим луке
Где одмарам тело.

Ако сам скитница, бар због мога пустоловног срца
Да мирно заспим са данима празним као дим!

Јер болно је, болно, мајчина кап крви уз облаке са Карпата
Канула на усне!
О, пољуби месечеву златну плочу,
Ђемане у селу и хајдука у гори!
Кад јесен брезове наше шуме обавија тешким снима
Помисли да сам несрећни Руђин
Што осамљено лута далеким друмовима...

О, ти што имаш руке пуне маља и јужне сентименталности,
Протумачи моје снове!
Потребно је у будћности да ме неко спасе баналности,
Данас кад пијем и мењам возове,
Сав предан огромној словенској фаталности.

Протерај чамац низ крвоток мој пре но што ми косе оседе,
Биће као да је петао са буњишта пробудио моје детињство
С кљуном с оне стране неба, забоден у срце једне звезде
Од јутра бледе!
Протумачи моје љубави, бол и чудне дане
Лутања братством с полова на меридијан –
Бог очи отвара онде где престаје мој сан
Из ове ноћи незаспане!

НАША ЛЉУБАВ

Ноћ ме та у младости стиже,
Па ми у срцу спава да не озебе!
Видесте ли псето које човек тера од себе,
А оно му и даље руке лиже?

Са мном је тако: могу и не могу без ње.
Када се осамим, заогрне ме огртачем снова.
И мада ми давно рече све,
Увек је за ме нова.

Данима се кољемо као хијене
И једно у другом видимо кугу,
А опет... изван те кобне жене
У мојој души нема места за другу.

Откад се знамо сањамо да се растанемо
И већ сам од тога као месец жут,
Па се опет необјашњиво састанемо
Да заједно продужимо пут.

Не знам да ли је то љубав,
Или загонетни чулни мрак;
Знам само да бих се без ње разбио као сплав
О речни брзак.

Изабрао: Владимир Златић

ПЕСНИЦИ - НАШИ САВРЕМЕНИЦИ

О, како дани кроз прсте клизе...

Од ноћи кад ме је будућност пронашла
У мутној реци у коју скочих сам.
Бескрајну радост у чаши очаја
Да скупим и сам до дна да испијам.

О, како дани кроз прсте клизе...

Сада ме ваља уз речни муљ струја
На дну где тмина светлост упије.
Издао сам сваки излазак сунца
У годинама када младост зрије.

И сад у мени светлости нема.

А бела јата опет лете на југ.
Своја крила шири неки млади ждрал.
Да могу барем да не мислим на њих
И ишчупам из себе сећање и жал.

О, пусте ноћи... О, јутра нема...

~ Владимир Златић ~

ПОВРАТАК

У очима му сјајним
сунце мог дана.

Руке су немирне
загрљај сна и јаве.

На грудима му леже
све моје тежње.

Како да се не вратим?!

У гласу му звони
звоно мог буђења.

У мирису његовог тела
мириси мојих цветова.

Када ме дотакне
расту у мени крила.

И птица бела узлети
до недостижних висина.

Како да се не вратим?!

~ Зорица Савић ~

ЖУДЊА

Само у трену
Погледи су се срели –
Прочитао је глад
Усамљеност што је куљала из очију
Незадовољене потребе

Влажио је то исушено тело
Миловање кишних капи
Телесног задивољства
Пролило се по њој

И све се капи сабраше
У нектар који ће угасити жеђ
Жене осуђене на животну пустињу
Жене - која је изгубила битку

~ Слађана Јанковић ~

ПОРУКА НЕПРИЈАТЕЉУ

У пољу смрти
међу комадима меса
ја мртав стојим
покрај свога леша

У очима немим
без страха и бола
на смрт пљујем
док у јуриш крећем

Узалуд пуцате
ја више нисам човек
звер сам сада -
ваше сам крви жедан...

~ Братислав Богдановић ~

МЈЕСЕЧЕВА ЉУБАВ

Без звијезда небом вечерас плови
Мјесец пун
Просуо свјетло на мајских ружа
Уснули грм

Дигоше главе пулољци млади
Жељни да цвату
Заборавише – вријеме им није
У ноћном сату

А мјесец лута поносит горд -
Чини се тако
Не знају руже да сваке ноћи
Он мре полако

Да му је срце ледена стијена
Мртва и гола
Да свјетлост златна само је маска
На лицу бола

И залуд руже пратише небом
Мјесеца пут
Он само неста како и дође –
Блистав и жут

А јутром сунце обасја ружа
Увеле лати
Постеља вјечна младим им бјеху
Траве влати.

~ Јелена Глишић ~

ИЗМЕЂУ

Трен никада вечност неће бити,
као што младост нећу вратити,
ни грехе да окајем,
већ да их познам у звецкању
новца у шеширу просјака,
змија сам, бежим,
немој да ме нагазиш,
у свежем орању душе
посејаћу мисли велике,
пустите ме да одћутим речи,
не прелазите очима вашим
као прстима по жицама гитаре,
раштимован сам ја за разговор,
време не копни,
већ се захуктава као локомотива,
не чекај га у тунелу,
ту где те увреда речи чека,
наслушали су се многи зидови
мојих речи које су текле
са извора срца,
кад клекнем, нисам посрнуо,
можда се Богу молим,
зато не убијте ме
јер грех, терет света понећете,
у смраду никотина,
болном главом од вина,
мислио сам ја,
да трен никада вечност неће бити,
као што младост нећу вратити,
само да с осмехом остарим....

~ Небојша Ђурђевић ~

ИЛУЗИЈЕ

Пљуни жестоко и уз вјетар диши
Усоли рану и долиј у фитиљ још гаса
Забадај ми прст у око по овој киши
Нек иде све дођавола и нек се таласа
Ма нисам никад ни себи био човјек спаса.

Само, молим те, ништа не пиши
Све што може да остане записано поништи
Искреност, љубав и њежност не постоје
Ово није ни било вријеме за нас двоје
Око нас конце мотају пуки илузионисти.

~ Петар Рајин Васић ~

Ти – мало познати свете Русије,
Заборављени човече ти руски,
И ви у бразди сивих поља ражи:
Дигните се до небесне плавети.

Речи су људске у вама застале,
Одједи гласова сасвим изгубили,
Али за покајање никад није касно
Док горке сузе у грлу вам стоје

Израстите попут стабла храста:
У корену томе ћути руска глава;
Вредна и јака – а кô бреза нежна,
Што из сваког зла је увек се враћала

И чувајте све пољуљано и танко;
Да са наших поља до звезда израсте,
Почиваће преци мирно, поносито –
Кад пред веком сваким јуност храбро
стане

~ Маријана Соломко ~

- С руског превео Анђелко Заблаћански

КОСОВСКО ПРИЧЕШЋЕ

Христове крви Света тајно,
Причести ме крвљу мојом
За памћење ново – не сјајно
У цркви с друкчијом бојом.

Причести све душе слободе
Кроз сурове бодље границе,
Народ су шчепале сподобе –
Што крију своје право лице.

Заборављају глас сопствени,
Из џепа душе ваде и кољу,
Кроз уши трнови прободени:
На Балкану, на косовском пољу.

Али пали су знак који зове:
Сву децу да би стасала брже,
Све вернике крви Христове
И све који се те вере држе.

Да причесте дух вечно пламан
И отерају страхове кô дим,
Да зора истопи бес њин сраман –
И живот не зажали ни за чим.

~ Евгеније Капустин ~

- С руског превео Анђелко Заблаћански

Дима Димитријев

ТАНГО

Посребрио си ми
под прстима.
Гледам,
дишем
и чувам још
тај додир,
да светли ми у мраку.

По опасно танкој
површини леда
отплесали смо
ватрени плес
а још смо ту
на обали која чува
плиме и осеке.

Скоро нестварно клизимо
жицама гудала
по старој виолини живота
свирајући мелодију
због које трепере сазвежђа.

~ Сунчица Радуловић Торбица ~

ПЕСНИЦИ - НАШИ САВРЕМЕНИЦИ

Суштина поезике | часопис број 8
poetryaz@hotmail.com

Небојша Бошковић

У ДУХУ ТРАДИЦИЈЕ

Небојша Бошковић

Рођен је 2. новембра 1961. године у Подгорици. Крштен је у Острошком Манастиру.

Професионални репортер, члан Удружења књижевника Црне Горе.

Објавио збирке: *Коме цветају*

јорговани (1992), Девојка у црном и Поеме (1993), Пред трећим миленијумом (1997), Успомена (2005). Аутор је и књиге истинитих прича - илустрованих репортажа - *Удар ледене силе (2008).*

Живи у Подгорици.

СРБИЈА

Доба је свакаког жала
и сурово правда окована,
тихо је магла мутна пала
пред бедемом будућих дана.

К теби је срце умело да лети
и у ватри увек кад си звала,
одвећ лепа да би могла мрети
и горда да цвилети би знала.

Кад свет тама прекрије
и звезде олуј самеље
римама ће зрак да избија,

у Небеса да бела се извије
и опева Божји део земље
с именом - Србија.

22. 04. 2014.

БОЖИЈА ДЕЦА

Говорили су да смо спас
и да нам имена Отаџбина проси,
Боже Свемоћни уместо нас
даље заставу у Небеса носи.

Део смо душе светле дали
и одвећ нама сунце зебе,
за колевке беле умирили
и пети се умели до Тебе.

Остала је на грудима рана
и у њима облак пусти
који су нанели рата пси.

Због Тебе смо мутног дана
ишли на Легију Смрти
и ниси нас издао само Ти.

Васкрс 2014

ПОЕЗИЈА

Искра си што је с чаролијама бдела
и у Божјем велу са звезда пала,
јер памтиш да никад застава бела
није пред груди горштакче стала.

Лета су свела попут цветних лати
и дуго у мишки сахну громне моћи,
утеху си знала пружити кō мати
и светла прићи у немој самоћи.

Његошевом земљом ходе сени блудне
и мила се лира пропиње да оде,
да прохуји кроз векове мутне
и уместо мене стигне до слободе.

И на стази тој ка замуклом Рају
суза се Вечне пролила низ речи,
ратничка ми крила да клонем не дају
и у њима славних гроб предака јечи.

Одвећ си лепа и срце ми тражи
да римама твојим заостану били,
јер живех у добу свакојаких лажи
у ком правда кроз окове цвили.

А кад једном у Небеса плава
ова болна душа с уздахом узлети,
ти ћеш рећи златан завет лāва
и нежно у србске освите се слити.

ЗОРАНА

Јесен мрзне свела
и тихи ветри хује,
да л' звуке анђела
мутан сутон снује.

Кò благ крет пауна
њен издише шум...
Одвећ плава луна
у сив слази хум.

Туга зенама гори
ко свеће снене
у маглама на прозоре.

Слути се док збори
да зле сене
извијају у просторе...

Из збирке *Беле мелодије*

МАЛА ВИЛА

Стиже из другог света
ког Бог у царству таји,
у крилу носи моћна лета
и прах благи уз њу сјаји.

Ко звук цвета када пуца
чује јаук који се дели,
приђе ко зрак сунца
и душе неболне цели.

Одвећ у светлости мила
о правди Небом снује
и чује удар мога била.

Кò маслачак у пролеће
кроз звезде тихо путује
и на вечне ране слеће.

Небојша Бошковић

У ДУХУ ТРАДИЦИЈЕ

Суштина поетике | часопис број 8

poetryaz@hotmail.com

Игра у поезији Љубивоја Ршумовића

Пише: Јелена Глишић, учитељица

*Игра је важнија од млека,
игра је важнија од воде,
игра је за човека
најлепши дар слободе.*

Љ. Ршумовић

Игра немогућег и натприродног, сна и јаве, чудног и маштовитог пријемчиви су срцу малог читаоца. Бујна и одважна машта проширује видике, отвара пут мисли, даје слободу мишљења, уобличава емоције; омогућује разумијевање стварности, дочаравање непознатог и невидљивог, живот и идентификовање с литерарним јунацима, дочарава један нов свијет у коме не важе обични закони природе и човјека. Машта пробуђена и раширених крила, ширим спектром дјеловања, води дијете у недостижне висине и умножава све што му недостаје; она развија његов сензибилитет и прелама његов дух, нуди остварење свих хтијења. Као главна покретачка снага дјечијег сазнања свијета и развоја дјечије личности, она је најмоћније средство увођење дјетета у живот.

Биолошки и социопсихолошки карактер игре је основни предзнак дјетињства. Ршумовић се у пјесмама игра, па игра и смијех постају суштина и смисао његове поетике. У његовим стиховима игра је одраз унутрашњег живота дјечијег бића и начин на који дијете ослобађа вишак енергије, док фантазија представља сферу у којој оно задовољава и остварује своје духовне и визуелне представе о свијету. Игра је посебан вид дјечије емоционалности у којој се остварују кристални извори хумора, као у пјесми о ципелама:

Док смо Душко Радовић и ја читали песме, један дечак у првом реду је све то озбиљно и, чак, намрштено слушао. зарекао сам се, и заинатио, да га несмејем. Трудио сам се ис петних жила, није ми успело. Кад смо завшили и затражили од деце да нас, уколико желе, нешто питају, тај дечак је први дигао руку, и онако намрштен упитао: "А има ли још песника, без вас двојица?" Очигледно, нисмо му се свидели, очекивао је много више!

Љ. Р.

ЛЕВОЈ ЦИПЕЛИ

*Левој ципели
рекла десна
да је тесна.*

*Десној ципели
одговорила лева
да не зева.*

Персонификација и персонализација ствари подижу ниво дјечије пажње, у којој се отварају скривени свјетови из снова и маште. У тим свјетовима наднаравног, често су помјерене ствари и појмови, изокренута значења и неусклађене функције бића и предмета у односу на представе и законе из свакодневног живота. Песма Телефонијада нуди низ алогичности које по форми и суштини одговарају природи и духу дјечијег карактера. Њен завршни дио је саткан од необичне збрке ријечи и њихових значења, тако да чак ни командир шумске страже/није знао да ми каже/да л' слон телефонира/ил' телефон слонира. Наивност дјечијих представа и схватања живота Ршумовић претаче у бисерне образце игре и комике. У пјесми Смешна прашума, дијете је заокупљено садржином приче о лаву који је остао без бркова. Та слика му је испунила видно поље и заклонила хоризонт реалности до те мјере да оно више не зна гдје се лав брије и да ли се уопште брије:

*Како бруку да сакрије -
ћосаво му лице,
свима прича да се брије
код шашавог брице.*

*Па му, као, брица
смак'о брке с лица.*

Причалачки карактер Ршумовићевих пјесама, еуфонија стихова, духовита рима и необичан спрег ријечи и њихових значења, на најбољи начин мотивишу дијете на игру и забаву. Прихватајући спољашњу форму пјесме, дијете прихвата и смисаону суштину њених структурних елемената. Тако пјесник поучава дијете на начин који оно безрезервно прихвата и усваја. Игра и пјесма постају истовремено начин, метод и забава.

Поезију Љубивоја Ршумовића чини испреплетеност игре, естетике и забављања формом. То се нарочито односи на пјесме које одишу смијехом и игром и које представљају својеврстан позив на забаву, радовање животу и безбрижном дјетињству. При томе, ипак, ваља имати у виду да и такве пјесме садрже неопходну дозу дидактике. То је само један слој њихове структуре, која у дјетету буди осјећање за лијепо, уводећи га, постепено, у неистражени свијет умјетности.

Пјесник зна да се дјечи допадају еуфоничне и снажне стилске конструкције, јер је у њиховој природи да воле оно што их импресионира – било да је ријеч о родбини или околини у којој расту, о игри, о слатком јелу, добрим или рђавим навикама, или о поезији. Он не крије жељу да пјесму преточи у игру, у којој је рефрен њена суштина и њена лирска срж. Та непосредност брише и посљедњу дистанцу између пјесника и младих читалаца. То може бити објашњење зашто дјеца посебно воле и прихватају поезију Љубивоја Ршумовића.

БИО ЈЕДНОМ ЈЕДАН ВУК

*Био једном један вук,
и био је збиља добар,
миран као мртви мук,
питом као неки собар.*

*За то нико није знао,
мислили су да је зао.*

*Имао је дивне жеље,
дивно срце у грудима,
желео је пријатеље,
међу псима и људима.*

*За то нико није знао,
мислили су да је зао.*

*Волео је чак и овце,
па и оне јарце мушке,
није знао ни за ловце,
ни за замке ни за пушке*

*За то нико није знао,
мислили су да је зао.*

*Пошао је да им каже,
да не може тако више,
видеше га неке страже,
опалише и убише.*

*Ником није било жао,
мислили су да је зао.*

БИОГРАФИЈА

Љубивоје Ршумовић рођен је у златиборском селу Љубишу 1939. године у кући земљорадника Милесе и Михаила Ршумовића.

Школовао се у Чајетини, Ужицу и Београду. Дипломирао на је Филозофском факултету, на групи компаративне књижевности.

*Пише пјесме, приче, драме, телевизијске игре и сценарије. Прве пјесме објавио је је 1957. године у ужичким Вестима и београдским Књижевним новинама. Објавио је више радио-игара за дјецу: **Питер Величанствени, Обрачун код ОК Обданишта, Сви путеви воде у Рим, До пакла путера и натраг, Тринаесте године** и*

*друге. Дуго је радио на телевизији. Познате су му серије емисија **Хиљаду зашто** (52 епизоде), **Хајде да растемо** (84 епизоде) које је радио са Миланом Брујићем, а самостално је радио серију **Причанка** (24 епизоде), затим пет телевизијских игара: **Истеран из врбе, Концерт за сузе и гитарау, Понашање Ивана Лучића, Убиство на дипломатском купатилу и Каменолом**. У позориштима су приказана три његова дјела: **Невидљива птица, Шума која хода и Баба Рога**. Објавио је више књига: **Тандара мандара** (1966), **Причанка** (1967), **Ма шта ми рече** (1970), **Још нам само але фале** (1973), **Домовина се брани лепотом** (1973), **Кош** (1974. заједно са Љ. Симоновићем и Д. Петричићем) и **Невидљива птица** (1975). Књига пјесама **Ма шта ми рече** објављивана је у десетак издања у тиражу по 50.000 примјерака. И друге његове књиге доживјеле су два и више издања. Књига **Још нам само але фале** награђена је бронзаном медаљом на сајмовима књига у Лајпцигу и Москви. Поред тога добио је неколико вриједних награда за стваралаштво за дјецу. Живи и ради у Београду.*

Игра у поезији Љубивоја Ршумовића

Пише: Јелена Глишић, учитељица

Суштина поетике | часопис број 8

poetryaz@hotmail.com

ПОЕЗИЈА ЗА ДЕЦУ

Четири песме Григора Витеза

КАКВЕ ЈЕ БОЈЕ ПОТОК

Потоку који шумом тече
опрезно приђе један јелен
и напивши се воде рече:
– Поток је као шума зелен.

Крај стијења поток и даље тече
о камена ломећ' ребра,
скакутајући зеко рече:
– Поток је овај сав од сребра.

Кроз поља поток и даље тече
под ведро небо изашав,
а ластавица озго рече:
– Поток је као небо плав.

И поток даље тече, тече,
над њим облаци бијели стоје,
лебдећи бијели лептир рече:
– Поток је овај бијеле боје.

С мноштвом звијезда дође вече.
Угаси све боје дан.
Плашљива срна тихо рече:
– Гле, сав је поток озвјездан.

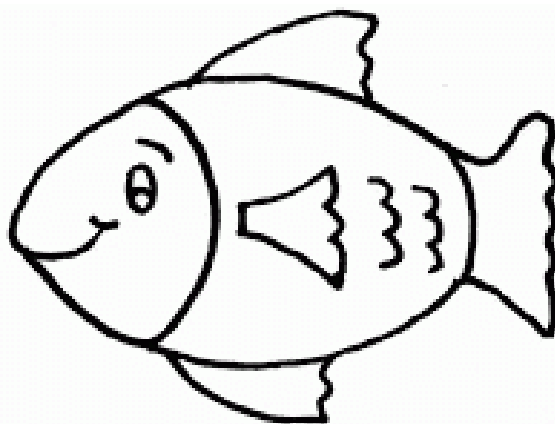
РИБА ЗА ВЕЧЕРУ

Велику рибу упецао Вања.
Била је велика као длан, можда нешто мања.

„Зар не, мама, кад се испече,
свима ће за вечеру да дотече?"

„Е, кад је тако, што бих и ја штедјела,
направит ћу, сине, и мало предјела.
додат ћу риби, као главном јелу,
салате коју чинију,
шунке који режњић,
ротквица који свежњић,
саламе који колутић
и један телећи бутић.

А то ће, мислим, бити сасвим доста,
можемо на рибу позвати и госта."

КАД БИ ДРВЕЋЕ ХОДАЛО

Кад би дрвеће ходало,
шуме би се разилазиле на све стране.
дрвеће би ходало,
а махале њихове гране.

Кад би дрвеће ходало,
и паркови би шетали недељом са шетачима,
а можда би и заиграли мало са играчима.

Кад би дрвеће ходало,
међу птицама би дошло до велике пометње,
јер би и гнијезда кренула у шетње.

Кад би дрвеће ходало,
ја бих писао наранчи с југа
нек дође код мога болесног друга.

БИЈЕЛИ ЛАВ

Јесте ли видели белог лава?
Све бело има:
бијеле му ноге, бело тело, бела глава
и бела лула у зубима ...
Прошао је јутрос левом страном
под отвореним кишобраном.
Нешто гледа у прозоре наше
и све пита и све главом маше:
Зар ваш брацо тако дуго спава?
зар се тако дуго излежава?
Јесте ли видели белог лава
којему лула тако добро прија?

Нисте га видели?
Нисам ни ја!

Григор Витез

Рођен је у селу Косовац 15. фебруара 1911. године. Умро је 23. новембра 1966. године у Загребу. Право име му је Григорије. Био је српски песник, дечји писац и преводацац. Писао је поезију за децу и одрасле, приче и прозу за децу, сликовнице, играказе, али његово стваралаштво остало је недовољно познато и вредновано. По мајчиној страни Витез порекло вуче из Босне одакле се њена породица — Милосављевићи, доселила у Славонију крајем 17. века.

По очевој страни вуче порекло из северне Далмације. Витезов предак који је напустио Далмацију и населио се у околини Окучана носио је почасну титулу витеза па је Витез касније заменио дотадашње породично презиме Алавања у презиме Витез.

Рат и песници

Пише: Енеа Хотих

Српски пјесници у Првом свјетском рату

Рат, ријеч која, рекло би се, нема везе са пјесништвом. Но, уронимо ли у живот, сагледамо ли га у цјелости, колико је то могуће, видимо да је пјесма увијек била дио битака и ратова. Најљепше јуначке пјесме су написане у биткама. О томе свједочи читав корпус народних епских пјесама које говоре о јунацима, о њиховој храбрости и спремности да се боре за свој грумен родне земље. Увијек сам се питала, проучавајући народну књижевност, какав је профил био тих људи који су имали потребу да усменим путем забиљеже у свијести народа кључне тренутке њихове историје. О значају епског пјевача говорио је и велики Андрић у свом дјелу *На Дрини ћуприја* када поробљени људи окупљени око народног пјевача упијају оно што говори и тако успијевају издржати наметнуте им муке. Увијек је исто - и тад, и прије сто година, и сад. Значај пјесника је велики. Занимљиво је да, када пјесници проговоре о неким проблемима у друштву, све се главе окрену према њима и они постану актуелни. Тако је било и са српским не само пјесницима, него уопште српским књижевницима у Првом свјетском рату. Кад већ поменух Андрића, и он је био учесник Првог свјетског рата који га је затекао у Кракову, гдје је студирао. Враћа се у земљу, а по доласку у Сплит аустроугарска полиција га хапси и остаје као затвореник све до марта 1915. године. За вријеме боравка у затвору, интензивно пише пјесме у прози. Ту су многи пјесници: Раде Драинац, Милан Ракић, Владислав Петковић Дис, Милутин Бојић, Симо Пандуровић, Алекса Шантић, Милош Црњански, Станислав Винавер и прозни писци попут Боре Станковића. Бранимира Ћосића, нашег Петра Кочића и других. Које дужности су обављали и колико су се активно заузели учешћем у Првом свјетском рату је мање важно. Њихове ријечи су закупили моју пажњу, те нити којима су нас пјесници тог времена спојили са садашњошћу. То је њихов допринос о којем треба да говорим. Доказ да стихови и нису само стихови, да живот уткан у ријечи нису само ријечи, већ шарени ћилим или варнице са топлог огњишта које нас и данас грије. Кад кажем да су стихови лијепи, не мислим дословно, често говоре о страдању и патњи, обучени су у црнину, натопљени крвљу, али су вриједни и свједоче о нашим пјесницима, о стању њиховог духа када су суочени са патњом која их окружује.

Рат и песници

Раде Драинац
Са завршена три
разреда гимназије, 1914.
године, одлази на
фронт са својом
војском, а 1915. године
се повлачи преко
Косова и Метохије до
Скадра и Љеша и стиже

у Сан Ђовани. У земљу се враћа 1918. године.

ИНТЕРМЕЦО

Ја кажем сан,
Ви кажете слобода;
Једно и друго је Тихи океан
И пена иза пароброда.

Само хлебови на свету
Не крију лице иза паравана;
све друго је — птице у лету
И лишће са грана.

Милан Ракић је за
вријеме рата био
савјетник посланства у
Букурешту 1915. године,
Стокхолму 1917. године,
а крајем рата у
Копенхагену.
Косовски мотив
пресликава и узима као

један универзални мотив своје родољубиве
поезије:

БОЖУР (одломак)

Све мирно, тајац. Ћути поље равно
Где некад паде за четама чета...
Из многе крви изникнуо давно,
Црвен и плав, Косовом бојур цвета...

Алекса Шантић од
почетка рата има проблема
са влашћу. У току рата је
био затворен као талац и
два пута у поновљаној
парници оптуживан због
својих пјесама.

Аустроугари су га више пута током рата
протјеривали из Мостара.

ОТАЏБИНО, ГДЈЕ СИ (одломак)

Прелазим кланце, путање и међе,
Пребирем горе и поља и село,
Не бих ли само угледао неђе
Твој лик и твоје освећено чело...
Но тебе нема... Умрла си нама...
А народ?... Ћути у траљи и љеси.
Вај, нигдје ништа до леда и кама!...
... Хладно је, хладно... Отаџбино, гдје си?

Сима Пандуровић је
учествовао у Првом
свјетском рату, али је
касније због болести
отпуштен кући. Због говора
који је одржао током рата,
бива ухапшен и одведен у
логор гдје остаје све до
краја рата.

МИ, ПО МИЛОСТИ БОЖЈОЈ, ДЕЦА ОВОГ СТОЛЕЂА (одломак)

Све то неће дати оно што је прошло;
Ал' походиће нас дах среће нам стари,
И то што је тужно и с натегом дошло
Имаће опет ненадмашне чари;

Осетићемо мирис љубичица
Старих, и љубав, и наду пролећа,
Па ма и млада а увела лица, —
Ми, по милости бојјој, деца овога столећа.

Милутин Бојић се са српском војском повлачи преко Албаније и стиже на Крф. Своја прва дјела ту и објављује. Његова најбитнија збирка *Песме бола и поноса* објављена је у Солуну, а пјесму из те збирке

Плава гробница посвећује страдалим српским војницима (он је гледао како савезнички бродови одвозе гомиле лешева, које уз звуке труба спуштају у море. *Плава гробница* је песма у којој њен аутор, пјесник Милутин Бојић, даје помен српским војницима који су због исцрпљености, умора и болести свој живот завршили далеко од своје отаџбине, а сахрањени су у плавим дубинама Јонског мора, јер за њихове гробове на малом грчком острву није било мјеста.

ПЛАВА ГРОБНИЦА

(одломак)

Стојте, галије царске! Спутајте крме моћне!
Газите тихим ходом!
Опело гордо држим у доба језе ноћне
Над овом светом водом.

Ту на дну, где шкољке сан уморан хвата
И на мртве алге тресетница пада,
Лежи гробље храбрих, лежи брат до брата,
Прометеји наде, апостоли јада.

Зар не осећате како море мили,
Да не руши вечни покој палих чета?
Из дубоког јаза мирни дремеж чили,
А уморним летом зрак месеца шета.

Владислав Петковић Дис био је ратни извјештач. Преживио је повлачење преко Албаније, одакле је пребачен на Крф, а затим транспортован у Француску. По повратку у Србију, брод којим се

враћао потопила је њемачка подморница у близини Крфа. Овакав крај пјесник као да је наслутио - наслов његове прве и најбоље збирке из 1911. године јесте баш *Утопљене душе*. Веома је важно направити реконструкцију његовог живота, јер је трагика његовог животног пута умногоме одредила и основне мотиве његове поезије. Пјесма *Тамница* штампана је као пролог ове збирке. Изграђена је на три основна симбола — тамнице, звијезда и очију. Звијезде су дио човјекове преегзистенције, а рођење је одвајање од звијезда и почетак тамнице живота. Очи у себи имају одсјај тог магловитог, далеког, а истовремено и блиског. Јер све те очи наших предака које нас по свијету воде, како би Дис рекао, иза себе крију животе једноставне, компликоване, срећне, несрећне, крију судбине, рекло би се читаве романе:

ТАМНИЦА

(одломак)

“То је онај живот, где сам пао и ја
невиних даљина, са очима звезда,
И са сузом мојом, што несвесно сија
И жали, кб птица оборена гнезда.”

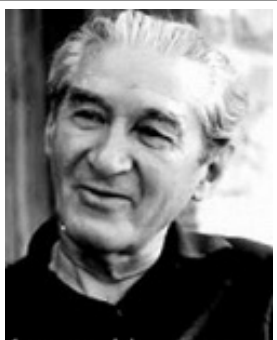
Станислав Винавер је у рату учествовао као добровољац, један од 1300 каплара. Био је поручник у славном Ђачком батаљону. Након Албанске голготе, на Крфу се ангажовао као уредник *Српских новина* и радио као службеник државног Пресбираоа. *Човек крај друма* је збирка која одише суморном спознајом о човековој пролазности:

ЧУВАРИ СВЕТА (одломак)

Грмове је захуктао,
Снаге вез'о преогромне;
Он је за нас, бродоломне,
Рој столећа разбуктао.

Сломљен лежи сад крај друма
Као змија пребијена;
У њему је глад и чума
Грозницама занесена
Горчинама опијена.

Милош Црњански - вијест о почетку рата га је затекла у Бечу. На самом почетку рата доживио је одмазду због Принципових револверских хитаца у Сарајеву, али умјесто тамничког одјела, обукли су га у униформу аустроугарског војника и послали на фронт да се бори против Руса, гдје је и рањен. Већи дио рата провео је сам у болници у Бечу. У циклусу *Видовданске песме* проговара о страдањима свог народа на свој специфичан начин, незадовољан што се историја понавља, често са дозом ироније.

ВЕЧНИ СЛУГА (одломак)

Оплакали сте рат
и мислили: сад је крај.
О мученици,
вешала расту више
него син, жена и брат
и верна су, у бескрај!

ДИТИРАМБ

(одломак)

Наша је судба урликом мрети
охоло страшно по горју.
Певати, гласно разапети,
по стењу, кршу и борју:

Да је живот за слуге част,
и над весео гњили свет
витлати себе смрти у почаст,
као стег крвав и свет.

Стег дичан буна и убица.
О роде ти си изабраник њин.
Клекнеш ли животу понизна лица
нисам више твој син.

Милош Црњански

Зачетник суматраизма, тог књижевност правца 20. вијека, Милош Црњански је сматрао да је основни смисао повезаност свега на свијету. То је нагласио у тексту који прати његову чувену пјесму *Суматра*, а чије тумачење је тражио познати српски критичар Богдан Поповић. Зато данас постоји текст *Објашњење Суматре* који представља програмски текст суматраизма. Све је на свијету повезано, туга због давно изгубљеног лика је повезана са руменим потоком који негдје тече. Мислим да је ово порука и свима нама. Загледани у своју прошлост, не можемо бити приковани за њу и тапкати у мјесту, она нам треба бити свјетионик на узбурканом мору дана који нам предстоје. Нека ово сјећање на Први свјетски рат, на све људе који страдаше у њему, буде наша звијезда водиља:

„БЕСКРАЈНИ ПЛАВИ КРУГ. У ЊЕМУ ЗВЕЗДА.“

Сеобе

Рат и песници

Српски пјесници у Првом свјетском рату

Суштина поетике | часопис број 8

poetryaz@hotmail.com

Е Н Е И Н И Д А М А Р И

Пише: Енеа Хотић

Цртице из живота

- Неки имају везе, авионе, камионе....а ја? Имам Тебе. Можда и није довољно, но, једино је што ми треба!
- Све што ми се дешава, завршава се мишљу о Теби. То је моје благо. Твоје лице драго.
- Моје се сунце поново родило у Твојим очима.
- Ти си моја збирка уздаха. Пуна верси.
- Киша ће. И Ти си ми у свакој капи. Их!
- Знаш шта бих вољела? Да сам Ти прва мисао иза сна и посљедња док тонеш у сан.
- Ти си мој дах на огледалу будућности. И Наша Љубав исписана њиме.
- Одморићу ријечи у загрљају мисли.
- Настаће вино, рујно од Нас, опоро од Стварности, опојно од Љубави. Бермет.
- Шта ће ми девет (грч. енеа) живота? Треба ми само један са Тобом. Мало ли је?
- Благо Животу! Богатији је за Нашу љубав!
- Све је ту: душа, срце и руке што Те грле, па дан може мирно да плови!

Трагови времена

- Од заборав се чувају мириси, укуси, дамари, погледи из дјетињства тако што их препознајемо у људима око себе. Они нас одређују даље у животу, они су знакови поред пута.
- Живот ме челичи, знам...да не будем њањава, размажена и шта све још да не будем. Понекад пожелим да ме само загрли и каже: "Биће све у реду".
- Сви ми у себи комадић Неба кријемо. Бољи ми - бољи и свијет око нас. Једноставно.

ЈЕДИНО ОЧИ ТВОЈЕ

У сутоне плаве,
клонуле главе,
до истине праве
стићи ћу и рећи ћу
да живјела јесам.
У Твојој оку.
Ја.

Бојим се ноћи
и да ли ћу моћи
снаге смоћи...
"Све, све ће проћи",
кажу,
важу.
Нећу шарену лажу.
Ја.

Једино... једино
још, очи Твоје
по свијету ме воде,
моје сате броје.
И не бојим се јутра
магловитог сутра.

ЖИВОТНА ПЈЕСМА

Рањеног је тешко ранити,
то знам.
Но, падам и
дану се надам
кад све ће цвјетати.
Моја љубав посађена у
Твојој срцу даће
клицу Среће.
Спасоносне, давнашње,
скорашње, у исти мах.

Она што Ти даје дах
жели да траје
топлина срца
ког си слушао,
тај први звук што Те у сан водио.
И далек, и близак, у исти мах.

Чудни дани ово су,
а само Твоји су.
Једини које треба,
које душа вреба.
И нада се Твојим
очима од неба.

Е Н Е И Н И Д А М А Р И

Суштина поезике | часопис број 8

poetryaz@hotmail.com

ЛИЧНИ СТАВ

Пише: Проф. Јована Јанковић

О књизи Тање Поповић *Потрага за скривеним смислом*

Међу проучаваоцима компаративне књижевности истакнуто место заузима Тања Поповић. Књига *Потрага за скривеним смислом* као скуп текстова представља велики корак у изучавању ове области. Она је изазов и подстрек будућим истраживачима јер обухвата широку лепезу интертекстуалних веза међу епохама, жанровима, писцима и њиховим начинима приповедања. Ова књига је занимљива како проучаваоцима српске књижевности тако и онима који изучавају светску књижевност и показује да се српска књижевност не може разумети на прави начин без познавања европског културног контекста.

Откада постоји књижевност, али и уметност ствараоци су осећали потребу да комуницирају једни са другима иако су били раздвојени вековима и километрима. Ипак, бављење проблемом компаративне књижевности је почело тек у романтизму стварањем Гетеовог термина *светска књижевност*, а право проучавање интертекстуалних веза везује се за другу половину двадесетог века. Интертекстуалност је свакако један од најпопуларнијих термина у српској науци о књижевности последњих деценија, а један од основних проблема за афирмисање ове науке је недовољан број преведених студија, односно извори из друге руке, али и недовољна упућеност наших научника у рад светских аутора који се баве овом „младом” науком.

Књига Тање Поповић *Потрага за скривеним смислом* са поднасловом *Компаратистичка читања* представља скуп есеја у којима ауторка паралелно анализира стваралаштво домаћих и страних аутора, показујући да се српска књижевност мора читати у контексту свеопште историје светске књижевности. Ова књига представља синтезу досадашњих покушаја домаћих проучаваоца да дешифрирају тајни код „веза” између домаћих и страних аутора. Она повезује наизглед удаљене писце и њихово стваралаштво и својим оригиналним тумачењима њихових поетика даје простор за нов угао посматрања дела. Иако је ауторка и раније писала компаративне студије, чини се да је овог пута показала не само своју изузетну образованост већ и смисао за смело читање и луцидност, доводећи у везу наизглед неспојиве ауторе и афирмишући проблеме њиховог стваралаштва на нов начин. Проучавајући неке од најзначајних проблема у књижевности, као што су појмови трагичке кривнице, гротескни реализам, жанрове средњовековне књижевности у модерним жанровима и приповедну технику тока свести, ова ауторка загледана у историју светске књижевности актуализује све оно што ове писце чини класицима и показује да је ова грађа још жива јер се може читати на безброј начина, а то је оно што је чини вечно младом.

Књига се састоји од осам есеја:

- *Изазови компаратистике (7-15)*
- *Пушкинска традиција и развој песничког говора (15-39)*
- *Стерија и европска комедиографија (39-65)*
- *Апокриф и легенда у модерној приповеци (Флобер, Црњански, Настасијевић и Киш) (65-97)*
- *Ф. М. Достојевски и античка трагедија (Једно размишљање о греху) (97-107)*
- *Ракићеви књижевни цитати (107-133)*
- *Између традиционалног и модерног (Раде Драинац и Волт Витмен) (133-155)*
- *Хармс и Гогољ или реалност апсурда (155-179)*
- *Свет који нестаје – Десница и Цојс (179-209).*

На трагу компаративних проучавања

Поглавље *Изазови компаратистике* би се могло назвати предговором ове књиге јер на једном месту синтетиче све проблеме којим ће се ауторка бавити. Окрећући се историји појма *компаративна књижевност*, ауторка скреће пажњу на проблем који проистиче из природе поређења. Наиме, питање је у односу на шта се врши поређење одређених књижевности и писаца – да ли је то језичка, тематска, формална или нека друга сродност. Проблем се додатно компликује увођењем појмова *светска и компаративна књижевност*. Стварање тих појмова мотивисано је потребом да са књижевно стваралаштво сагледа као целина читавог европског културног круга. Иста ауторка ће у свом *Речнику књижевних термина* за одредницу "светска књижевност" написати: „Термин који је први пут употребио Гете 1827. године у *Разговорима са Екерманом* да би њиме означио ново доба у развоју књижевности и уједно нагласио како то ново доба подразумева свест о заједничкој прошлости и будућности. Епоха "светске књижевности" почиње са романтизмом, када се јасно једна од друге раздвајају појединачне националне књижевности и истовремено узајамно повезују.”^[1] Како ауторка објашњава, недоумице о постојању опште, светске и компаративне књижевности нестале су већ средином двадесетог века са брилијантним филолошким анализама Ернста Роберта Курцијуса у књизи *Европска књижевност и латински средњи век*, као и појавом радова Велека и Ворена у књизи *Општа упоредна и национална књижевност*. Она објашњава како су све ове теорије довеле до потребе да се уметничко дело проучава независно од наноса, а као последица настала је идеја о сталном дијалогу текстова који у себи крију знакове културе које тек треба открити. Позивајући се на релевантну студију Јулије Кристеве „*Le texte du roman: Approche semiologique d'une structure discursive transformationnelle*” (*Текст романа: Трансформациони приступ семиотичком дискурсу структуре*) објављену у књизи Зорана Константиновића *Интертекстуална компаратистика*^[2] Тања Поповић сматра да се суштина текста може открити само у релацијама појединих језичких феномена. Осим тога, она заступа тезу која се ослања на Гетеову поставку да европска књижевност обухвата и везе са удаљеним културама попут арапске и персијске и указује да су то потврдили много познати проучаваоци попут Жирмунског, Конарда и Мелетинског. Она, као и поменути проучаваоци, заступа став да постоји универзална повезаност међу књижевним делима из различитог географског и културног контекста, и да се то види у распрострањености појединих мотива, нарочито фолклорних, у свим временима и културама. Ауторка наглашава да је основни критеријум током писања ових студија и коментарисања појединачних дела у књизи била „лична вера у постојање ненарушивих естетских мерила и закономерности развоја европске књижевности.”^[3] Као своју инспирацију за ова проучавања она наводи литературу о средњовековној

традицији којом су се бавили Ернест Роберт Курцијус, Михаил Бахтин и Рикардо Пикијо. Ауторка каже да је тежња свих студија сакупљених у овој књизи приказивање сродних елемената који припадају заједничкој уметничкој ризници, без обзира да ли је реч о мотивској, тематској, језичкој или стилској сродности. С обзиром на ширину приступа, богату, разноврсну и одабрану литературу, читаоцу ове књиге се отварају нови видици за увиђање веза међу књижевним делима, писцима и епохама. Ништа не настаје ни из чега и све нечему претходи. Ако имамо у виду да се писци постмодерне окрећу истраживању нових форми књижевног дела и на тај начин отежавају рецепцију, истовремено чинећи уметничко дело занимљивим читаоцу који је спреман на такву врсту изазова, онда идеја повезаности свега написаног на свету добија сасвим нову димензију и потврђује постојање тих веза.

Све ово указује на то да је ауторка у праву када поставља тезу (додуше на основу бројних претходних горе наведених извора: Гете, Бахтин, Курцијус) да су тајни кодови интертекстуалних веза уткани у књижевности и уметности свих епоха без обзира на географску и временску удаљеност међу људима. На крају поглавља ауторка додаје библиографске податке, па се тако сазнаје да је ова књига настала као резултат рада на научним пројектима Министарства за науку и животну средину Републике Србије и део је већег пројекта *Семантика и техника приповедања*, као и пројекта *Кодови руске културе и Лексикон српског реализма*. Осим тога, ауторка напомиње да је ова књига утемељена и у курсевима *Историја опште књижевности* и *Европски роман 19. века*, које она предаје на Катедри за општу књижевност и теорију књижевности на Филолошком факултету у Београду.

[1] Тања Поповић, „Речник књижевних термина” (Београд: „Логосарт”, 2007), 711.

[2] Зоран Константиновић, „Интертекстуална компаратистика” (Београд: „Народна књига”, 2002)

[3] Тања Поповић, „Потрага за скривеним смислом” (Београд: „Логосарт”, 2007), стр.12

О књизи Тање Поповић *Потрага за скривеним смислом*

Пише: Проф. Јована Јанковић

Суштина поетике | часопис број 8
poetryaz@hotmail.com

РУСКА БАЈКА

Морски цар и Василиса Премудра

Били цар и царица. Волео је цар да иде у лов и лови дивљач. Пошао једном цар у лов и угледа: на храсту седи млади орао. Хтеде да га устрели, али орао га замоли:

- Не пуцај у мене, царе господаре! Боље узми ме к себи, доћи ће време да ти могу устробати.

Цар се мисли, размисли па рече:

- Од какве користи ми ти можеш бити? - и опет нанишани да пуца. Орао му и други пут каже:

- Не пуцај у мене, царе господаре! Боље узми ме к себи, доћи ће време да ти могу устробати.

Цар је мислио, мислио, па како никако није могао да смисли од какве би му користи могао бити орао, реши да га убије. Орао и трећи пут проговори:

- Не пуцај у мене, царе господаре! Боље узми ме к себи и храни три године; доћи ће време да ти могу устробати.

Цар се смилује, узме орла к себи и хранио га је годину, и две. Орао је тако много јео даје сву стоку појео; цару више није остало ни овце, ни краве. Орао му вели:

- Пусти ме на слободу!

Цар га пусти на слободу; орао испроба своја крила, али виде да још не може да лети, па замоли:

- Чуј ме, царе господаре. Хранио си ме две године, ако хоћеш храни ме још једну годину; макар морао зајмити, али ме прехрани: нећеш на штети бити!

Цар тако и учини. Свуда је зајмио стоку и читаве године хранио орла, а онда га је пустио на слободу. Орао се подигне високо, високо; летео је, летео па се спустио на земљу и рекао:

- А сад, царе господаре, седни на мене, полетећемо заједно.

Цар седне на птицу и тако они полете. Не прође дуго и долете до краја сињег мора. Ту орао збаци са себе цара, он паде у море и умочи се до колена; само што орао није пустио цара да потоне, подухвати га крилом и запита:

- Шта је, царе господаре? Јеси ли се уплашио?

- Уплашио сам се - вели цар - мислио сам да ћу се утопити!

Опет су летели, летели док нису долетели до другог мора. Орао збаци са себе цара посред мора и цар се умочи до појаса. Онда га орао подухвати крилом и упита:

- Шта је, царе господаре? Јеси ли се уплашио?

- Јесам - одговори цар - али сам се у Бога надао да ћеш ме извући.

Опет су тако летели, летели и долетели до трећег мора. Пусти орао цара у велику дубину, упадне цар у воду до врата, али га орао и трећи пут подухвати крилом и пита:

- Шта је, царе господаре? Јеси ли се уплашио?

- Јесам - одговори цар - али сам се надао да ћеш ме извући.

- Е, сад си, царе господаре, осетио на својој кожи самртни страх! То ти ја враћам мило за драго: сећаш ли се кад сам био на храсту, а ти хтеде да ме устрелиш; трипут си се машио пушке да ме убијеш, а ја сам те молио и све се надао да ме нећеш убити, да ћеш се смилovati, да ћеш ме к себи узети!

После тога одлетели су иза тридесет земаља. Дуго, дуго су летели и онда орао рече:

- Погледај, царе господаре, шта је над нама, а шта је под нама? Цар погледа.

- Над нама је - вели - небо, а под нама земља.

- А погледај још, шта је с десне стране, а шта с леве?

- С десне стране је широко поље, а с леве се кућа види.

- Одлетећемо тамо - рече орао - тамо живи моја најмлађа сестра. Слетели су право у двориште. Сестра је изишла у сусрет, дочекала свога брата, посадила га за храстову трпезу, а цара није хтела ни да погледа - оставила га у дворишту, пустила брзе псе и напујдала их на њега. Орао се силно наљути, скочи иза стола, подухвати цара и полете с њим даље. Летели су, летели па орао рече цару:

- Погледај шта је иза нас? Цар се осврне и погледа:

- Иза нас се црвени кућа. А орао ће на то:

- То гори кућа моје најмлађе сестре зато што те није дочекала, већ је брзе псе на тебе напујдала.

Летели су, летели па орао поново запита:

- Погледај, царе господаре, шта је над нама, а шта је под нама?

- Над нама је небо, а под нама земља.

- А погледај још шта је с десне, а шта с леве стране?

- А с десне стране је широко поље, а с леве се кућа види.

- Тамо живи моја средња сестра, одлетећемо јој у госте.

Слетели су у широко двориште. Средња сестра дочека свога брата, посади га за храстову трпезу, а цар остане у дворишту. Пусти она брзе псе и напујда их на њега. Орао се расрди, устане од стола, зграби цара и одлети с њим још даље. Летели су, летели па орао рече:

- Царе господаре! Погледај шта је иза нас? Цар се окрене:

- Иза нас се црвени кућа.

- То гори кућа моје средње сестре! - рече орао. - А сад ћемо полетети тамо где живе моја мајка и најстарија сестра.

Кад су долетели тамо, мајка и најстарија сестра им се бог зна како обрадују, а цара срдечно и с поштовањем дочекају.

- Е па, царе господаре - рече орао - предахни и одмори се код нас, а после ћу ти брод дати и платити за све што сам код тебе појео па иди збогом кући.

Дадне он цару брод и два ковчега: један црвени, а други зелени и каже:

- Пази добро, не отварај ковчеге, док кући не дођеш; црвени ковчег отвори у задњем дворишту, а зелени ковчег у предњем дворишту.

Цар узме ковчеге, опрости се са орлом и отплови по сињем мору. Допловио је до некаквога острва и тамо зауставо брод. Кад је изашао на обалу, сети се ковчега па стане мислити шта би то могло бити у њима и зашто ли му је орао забранио да их отвара. Мислио је, мислио, није издржао, хтео је пошто-пото да сазна шта је у њима - узме црвени ковчег, стави га на земљу и отвори, кад отуда је толико разних животиња изашло да их очима ниси могао сагледати - једва су све стале на острво. Кад то виде цар, растужи се, поче плакати и јадиковати:

- Шта сад да радим? Како да опет скупим толике животиње у овако мали ковчег?

Одједном угледа - из воде изађе човек, приђе му и упита:

- Што ти, царе господаре, тако горко плачеш?

- Како да не плачем? - одговори цар. - Како да скупим оволике животиње у овако мали ковчег?

- Помоћи ћу ти у твојој невољи, скупићу ти све животиње под једним условом: да ми даш оно што не знаш да имаш код куће.

Цар се замисли:

- Шта бих то могао имати, а да не знам? Чини ми се све знам. Размисли и пристане.

- Скупи - вели - даћу ти оно што не знам да имам код куће.

Онај човек му скупи у ковчег све животиње, цар се укрца на брод и крене својим путем. Кад је дошао кући, ту сазна да му се родио син царевих. Стане га љубити и миловати и горке сузе проливати.

- Царе господаре - пита га царица - реци ми зашто горке сузе рониш?

- Од радости - одговори јој; уплашио се да јој каже истину да мора дати царевиха.

Изађе он после у задње двориште, отвори црвени ковчег - из њега изађу бикови и

краве, овце и овнови, накупило се тушта и тма свакакве стоке да су све штале и обори били дупке пуни. Изађе у предње двориште, отвори зелени ковчег - пред њим се појави велики и прекрасан врт - каквог све дрвећа у њему није било! Цар се тако обрадова да и заборави да мора да преда сина.

Отада је прошло много година. Једном се цару прохтело да прошета, па пође на реку, кад тамо - из воде се појави онај исти човек и каже:

- Нешто си, царе господаре, постао забораван! Сети се шта си ми дужан!

Врати се цар кући тужан и претужан и исприча царици и царевићу истину. Туговали су и плакали сви заједно па су онда одлучили да им нема друге, већ да дају царевића. Одвезу га на морску обалу и оставе самога. Царевић погледа унаоколо, угледа стазицу и пође њоме: ваљда ће га Бог негде довести. Ишао је ишао и обрео се у густој шуми; у шуми беше кућица, а у кућици живи баба-Јага.

„Свратићу”, помисли царевић и уђе у кућу.

- Здраво, царевићу! - проговори баба-Јага. - Ил' од нечег бежиш или нешто тражиш?

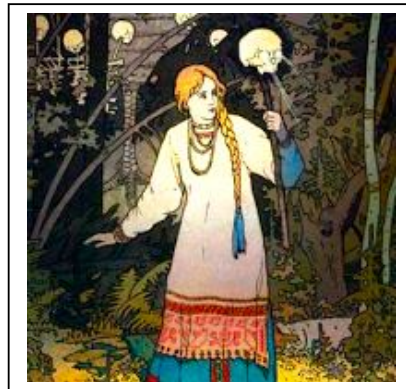
- Ех, бако! Најпре ме напој, нахрани, па онда питај.

Она га напоји, нахрани, па јој царевић све потанко исприча куда и зашто иде. Баба-Јага му рече:

- Пођи, дете моје, на море; тамо ће долетети дванаест чапљи и претворити се у дванаест девојака. Кад крену да се купају, ти се полако прикради и узми најстаријој девојци кошуљу. С њом ћеш се спријатељити па онда крени морскоме цару. Уз пут ћеш срести Преједала и Испијала и још Мраза Стезала, све их поведи са собом - ваљаће ти у неприлици.

Царевић се опрости са Јагом, пође на уговорено место поред мора и сакрије иза жбуна. Уто долети дванаест чапљи, ударе о црну земљу, претворе се у лепе девојке и пођу да се купају. Царевић украде најстаријој кошуљу и седне иза жбуна - не трепће. Девојке се окупале и изашле на обалу, њих једанаест узму своје кошуље, претворе се у птице и одлете кући. Остане само најстарија, Василиса Премудра и стане молити доброга јунака.

- Врати ми - вели - моју кошуљу; кад дођеш код мога оца, воденога цара, ја ћу ти се наћи и помоћи.

Царевић јој врати кошуљу, она се одмах претвори у чапљу и одлети за својим другарицама. Царевић настави пут и сретне три богатира: Преједала, Испијала и Мраза Стезала. Поведи их са собом и пође воденом цару. Угледа га водени цар и вели му:

- Здраво, пријане! Што те тако дуго није било? Уморио сам се чекајући те. Одмах се лати посла; ево ти првога задатка: изгради за једну ноћ велики кристални мост, да до ујутру буде готов! Ако га не саградиш — оде ти глава!

Врати се царевић од воденога цара, а све сузе рони. Василиса Премудра отвори прозор од своје собе, угледа га и

упита:

- Зашто, царевићу, сузе рониш?

- Ах, Василиса Премудра! Како да не плачем? Твој отац ми је заповедио да за једну једину ноћ саградим кристални мост, а ја, печалан, не умем ни секиру у рукама да држим.

- Ништа не брини! Лези да спаваш; јутро је мудрије од вечери. Наместила му је да легне, па изашла на доклат и викнула, звизнула јуначким покликом; са свих страна се скупе тесари и радници: једни земљу равнају, други цигле довлаче и за трен ока направе кристални мост, украсе га разним шарама и разиђу се кућама. Ујутру рано буди Василиса Премудра царевића:

- Устани, царевићу! Мост је готов, сад ће отац доћи да га види. Царевић устане, узме метлу, пође на мост и стане га местити и чистити. Похвали га водени цар.

- Хвала ти - вели - извршио си овај задатак, изврши и други. Ево шта треба да

урадиш: засади до сутра зелени врт - да буде велики и разгранат, а да у врту певају птице певачице, на дрвећу да цвета цвеће и да висе зреле јабуке и крушке. Врати се царевих од воденога цара, а све сузе рони. Василиса Премудра отвори прозор и упита га:

- Што плачеш, царевиху?

- Како да не плачем? Твој отац ми је наредио да за једну једину ноћ врт засадим.

- Ништа не брини! Лези да спаваш; јутро је мудрије од вечери. Наместила му је да легне па је изашла на доклат и викнула, звизнула јуначким покликом; са свих страна се скупе вртлари и повртари и засаде зелени врт, у врту птице певачице певају, на дрвећу цветови цветају, а свуда висе зреле јабуке и крушке. Ујутру рано буди Василиса Премудра царевиха:

- Устај, царевиху! Врт је готов, отац долази да га види.

Царевих брзо узме метлу па право у врт - понеку стазу омете, понеку грану подигне.

Похвали га водени цар:

- Хвала ти, царевиху! Поштено си ми служио, а сад изабери себи невесту између мојих дванаест кћери. Све су оне налик једна на другу као јаје јајету — лице им је исто, коса им је иста, хаљине су им исте. Трипут можеш да погађаш а ако сваки пут погодиш једну те исту - она ће постати твоја жена, а ако не погодиш - наредићу да те убију. Сазна за то Василиса Премудра па улучи прилику да рекне царевиху:

- Први пут ћу марамом махнути, други пут ћу хаљину поправити, а трећи пут ће ми изнад главе мува летети.

И тако је царевих сва три пута погодио Василису Премудру. Венчали су их и приредили велику гозбу. Водени цар је наспремао свакојаким јела - стотину их људи не би појело! Нареди зету да све мора бити поједено, ако ишта остане - биће зло.

- Оче - замоли царевиха - са мном је један старчић, дозволи му да једе с нама.

- Нека дође!

Ту се одмах створи Преједало. Све је појео - и још му је мало било. Водени цар је спремио и свакојакога пића четрдесет буради и нареди зету да све буде до последње капи попијено.

- Оче! - замоли опет царевих - са мном је и други старчић, дозволи му да попије у твоје здравље.

- Нека дође!

Појави се Испијало, одједном искапи свих четрдесет буради - и још затражи да му дају. Види водени цар да ништа не може да учини па нареди да добро угреју за младенце гвоздену бању. Угреју гвоздену бању, двадесетхвати дрва су наложили, пећ се зацрвенела а зидови усијали да се на пет врста није могло прићи.

- Оче - вели царевих - дозволи најпре нашем старчићу да се напари, да бању проба.

- Нека се напари!

Уђе у бању Мраз Стезало - дуну у један угао, дуну у други, а већ леденице висе. Иза њега у бању уђу младенци, умију се, напаре и кући врате.

- Хајдемо да побегнемо од оца, воденога цара - вели царевиху Василиса Премудра - он је на тебе толико срдит, да се бојим да ти какво зло не нанесе!

- Хајдемо - каже царевих.

Одмах оседлаше коње и одјурише у широко поље. Ишли су, ишли, тако, доста дуго.

- Сиђи, царевиху, с коња и прислони уво уз црну земљу - вели Василиса Премудра - да се не чује за нама потера? Царевих прислони уво уз црну земљу - ништа се не чује! Василиса Премудра сјаше са доброга коња, прилегне на црну земљу и вели:

- Ах, царевиху! Чујем силну за нама потеру.

Она претвори коње у бунар, себе у котлић, а царевиха у старца. Наиђе потера:

- Еј, старче! Да ниси видео доброга јунака с лепом девојком?

- Јесам, рођени! Али то је било давно, они су овуда прошли још кад сам ја млад био.

Потера се врати воденом цару.

- Нема им - веле - ни трага ни гласа, видели смо само једнога старца покрај бунара, а по води плива котлић.

- Зашто их нисте узели? - повиче водени цар и одмах све гониче преда страшној смрти, а за царевићем и Василисом Премудром пошаље другу потеру. А они су за то време били већ далеко одмакли.

Зачује Василиса Премудра нову потеру, претвори царевића у старога попа, а себе у оронолу црквицу - зидови само што јој се не сруше, сва у маховину зарасла. Наиђе потера:

- Еј, старче! Да ниси видео доброга јунака са лепом девојком?

- Јесам, рођени! Само то је било тако давно; они су окуда прошли кад сам ја млад био и ову цркву градио.

И друга потера се врати воденоме цару:

- Нема их, ваше царско величанство, ни трага ни гласа, видели смо само старога попа и оронолу цркву.

- А што их нисте узели? - још јаче викне водени цар, преда гониче страшној смрти и сам крене за царевићем и Василисом Премудром. Овога пута Василиса Премудра претвори коње у реку од меда и обале од кисеља, царевића у патка, а себе у сиву патку. Водени цар навали на кисељ и медовину - јео је, јео и пио, пио док није пукао! Ту је и душу испустио.

Царевић са Василисом Премудром настави да иде даље. Кад су се приближили кући оца и мајке царевића, Василиса Премудра рече:

- Иди ти, царевићу, напред, јави се оцу и мајци, аја ћу те овде причекати. Само упамти добро ове моје речи: са сваким се целуј, једино немој са сестрицом. Ако тако не учиниш, заборавићеш ме.

Царевић дође кући, стане се са свима здравити, пољуби и сестрицу, и само што је пољубио, одмах је своју жену заборавио, као да му никад у мислима није ни била. Три дана га је чекала Василиса Премудра, а четвртога дана прерушила се у просјакињу, пошла у престони град и сместила се код једне старице. А царевић се спремао да се ожени богатом принцезом и било је објављено по читавоме царству: колико год да има православног народа сви нека изађу да честитају младожењи и невести и донесу на дар по пшенични пирог. Тако је и старица код које се била сместила Василиса Премудра узела да сеје брашно и спрема пирог.

- За кога, бако, спремаш пирог? - пита Василиса Премудра.

- Како за кога? Зар ти не знаш? Па, наш цар жени сина богатом принцезом; треба у дворац ићи, младенце даривати.

- Дај да ја испечем и у дворац однесем; можда ће ми цар нешто уделити.

- Ево ти, пеци и нека ти Бог помогне!

Василиса Премудра узме лепо брашно, замеси тесто, зачини га сиром, унутра стави голуба и голубицу и направи пирог. Пред сам ручак пођу старица и Василиса Премудра у дворац, а тамо гозба каква се не памти. Ставе на сто пирог Василисе Премудре па кад га разрезахе попола, из њега излете голуб и голубица. Голубица узме комад сира, а голуб јој вели:

- Голубице, дај и мени сира!

- Не дам - одговори голубица - јер ћеш и ти мене заборавити, као што је царевић заборавио своју Василису Премудру.

Ту се царевић сети своје жене, скочи иза стола, узме је за беле руке и посади покрај себе. Отада су живели заједно у сваком добру и срећи.

Припремио Стари Словен

Суштина поетике | часопис број 8

poetryaz@hotmail.com

Ђаво у роману

Лик ђавола у *Мајстору* и *Маргарити* Михаила Булгакова

Пише: Сања Живковић

У овом раду ћемо се бавити ликом ђавола у *Мајстору* и *Маргарити*, сагледавајући га како одвојено од других ликова, тако и у односима са њима. Такође, осврнућемо се и на симболику коју Булгаков у грађењу овог лика користи. Поред негативне конотације ђавола, указаћемо и на неке позитивне аспекте који га карактеришу као и на неке пандане у другим делима светске књижевности. На крају ћемо поставити питање егзистенције ђавола у роману: Да ли је он заиста постојао у свету дела или је плод маште колективно несвесног у Москви?

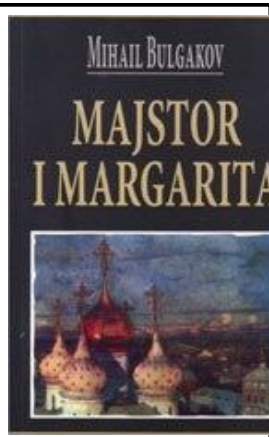
Ако сагледамо књижевност од антике до времена у ком ствара Булгаков (19. и почетак 20. века) приметимо да, до средњег века, готово да нема дела у коме се ђаво јавља као лик. Међутим, већ у доба хуманизма и ренесансе срећемо се са представом ђавола као једним од ликова. У Дантеовом делу *Божанствена комедија* налазимо Луцифера у деветом кругу пакла, да бисмо развијенији лик ђавола пронашли у Гетеовом *Фаусту*, који ће утицати на будуће ствараоце. Тако ће Булгаков започети роман *Мајстор и Маргарита*, речима Гетеовог Мефистофелеса:

...али ко си ти, најзад?

-Део сам оне силе која вечито стреми злу, а вечито твори добро.

Роман *Мајстор и Маргарита* се темељи на поступку романа у роману: изграђен је на паралелизму двију темељних фабула. Прва од њих збива се у савременој Москви с краја двадесетих односно у тридесетим годинама двадесетог века, док се друга одвија у време Понтија Пилата. Централни лик прве фабуле је мајстор који је истовремено и творац друге фабуле, чија је централна личност Понтије Пилат. И једну и другу фабулу карактерише појава фантастичног света којим управља Сатана, тј . Воланд. Поменути свет изграђен је као сложена структура у којој постоји одређена хијерархија. Као што смо већ истакли, на челу света оностраног је Воланд, док се уз њега налазе слуге Азazelо, Коровјев, Бехемонт и Хела. Воландове слуге имају различите функције па је витез мрачног лица који не зна за осмех - Коровјев, демон-паж - Бехемонт, демон-убица - Азazelо. Такође треба напоменути да се овај роман, а нарочито споменути свет фантастике, темељи на легендама о Фаусту и Мараграти, средњеveковном сатанизму германског порекла, јеванђелским мотивима који се односе на Пилата и Исуса, са ослонцем на богату традицију руске сатиричне белетристике.

Ђаво се у овом делу појављује из два разлога. Један се тиче глобалног плана романа, а други појединачних судбина одређених ликова. Глобални план везан је за мајсторов роман о Понтију Пилату. Наиме, ђаво долази како би спасио од заборава спаљени роман и како би допринео његовом наставку. Међутим, ђаво се јавља и у моментима када га неко од присутних спомене узвиком: *До ђавола, нека га ђаво носи* и сл.

Ипак, ни ти појединци нису случајно одабрани већ су повезани са мајстором и Маргаритом. Такође, ђавољу појаву најављује појава чланова његове свите. Тако у првој глави пре но што се он појави, пред Берлиозом се појављује од дима формирана представа Коровјева.

Приликом формирања лика ђавола, Булгаков се служио различитим техникама, па га је осветлио са аспекта одевања и других пропратних обележја, кроз дијалоге и поступке. Ако кренемо од описа ђавоље појаве, приметимо најпре да је доминантна боја која га карактерише црна. Ова боја симболизује хладноћу, негативност, хтонски свет, смрт, све што омета божију вољу. Ипак, постоји и симболично значење према коме црно представља таму почетку. Обједињавањем симболике могли бисмо рећи да црно у Воландовој појави значи различито у зависности од ликова пред којима се појављује. Наиме, негативну конотацију хтонском Воланд има када се појављује поред Берлиозом, Босим, Римским итд, док таму почетка представља за мајстора и његово дело. Ако се подсетимо Библије, пре светлости била је тама, тј. тама је најавила светлост. Пренето на дело значи да је ђавоља појава најавила светлост објаве романа о Понтију Пилату. Поред црне боје за ђавола се везује и сива боја, те он често носи сиво одело и сиву берету. У хришћанској симболици сиво карактерише ускрснуће мртвих, што алудира на елемент човековог у ђаволу, с обзиром на то да ђаво не може васкрснути, јер је он већ део оностраног. Према веровању, васкрснути може само умрли човек и то у време апокалипсе, тј. у време поновног доласка Христа. Приметно је да Воланд облачи сиво одело када долази да најави несрећу, као што је случај са Берлиозом, док црно облачи када сам иницира несрећу као што је случај са Стјопом. Воландове очи такође одају дуалитет. Једно око је црно, што показује његово сатанско порекло и друго зелено које одаје човечност, јер се зна да је зелено симбол људскости. Оно што је донекле нелогично јесте то да ђавола карактерише и тријада која се јавља у пар наврата. Прво као троделни дијамант на табакери, а затим као троделни дијамант на сату. Наиме, три је симбол божанског у човеку и космосу, док је дијамант симбол бистрине, савршености, тврдоће и сјајности. Стога изненађује да се овакви предмети јављају уз ђавола, који је по правилу негација божанског. То би могло да укаже на Булгаковљево тежњу да ублажи негативну конотацију ђавола.

Булгаков смешта Воланда у одређене просторе који одговарају његовој природи. Ти простори могу се поделити у две групе. Прву групу чине они који истовремено служе да најаве појаву ђавола те он није тај који их формира, а другу групу чине они који су изабрани од стране ђавола након његове појаве. Другим речима, први иницирају ђавола, а друге иницира он. У просторима који најављују ђавола и у којима он наставља да егзистира налазимо неке атрибуте који се тичу биљног, неке који се тичу животињског и, на крају, неке који се тичу предметног света. У вези са биљним светом појављују се храст, смола, а у вези са њима и сумпор. Они су елементи који испуњавају Воландову собу у којој се припрема за бал. Храст је синоним снаге и симбол врховног небеског божанства, смола симбол чистоће и бесмртности, док је сумпор активни принцип који оплођује неживу природу, тако да све оно што је у неживо при додиру са сумпором оживљава и постаје део ђавољег света. Деловањем на живу природу сумпор је убија, из чега се закључује да све оно што је у вези са божанским бива убијено, тј. да ђаво обрће слику света и поретка, те од живог чини неживо, а од неживог живо. Свет ђавола формира се обрнуто од поретка који постоји у реалном свету. То се може посматрати и као одраз у огледалу, где је свет ђавола обрнута слика коју човек назива одразом. Од животињског света уз Воланда срећемо коња и сову. Сова је симбол мрака и несреће. Супротна је орлу који светлост прима широм раширених очију. Она, наиме, не воли светлост те не чуди што је у вези са мрачним

симбол хтонског света и за њега се сматра да израња из утробе земље. За њега се верује да једини може проћи кроз тајна врата недоступна разуму. Уколико би се коњ и јахач сукобили то би се завршило смрћу јахача, док као јединство остварују тријумф. Воландова дружина лети на коњима са којима у јединству улази у сфере непознатог, иако и сами припадају тој сфери. Поред животиња, које су у сагласности са ђаволом, у делу се јављају и оне које ниште његово деловање. Таква животиња је петао који је симбол Христа и чијим оглашавањем се уништава хтонско. Тако у моменту када Римски бива нападнут од стране демонске силе, петао је тај који га спасава и ономогућава демонској сили да га уништи. Од предметног света Булгаков ђаволу додељује шах и глобус. Ова два предмета којима се Воланд игра непосредно пре бала указују на његову доминацију, али и на намеру писца да покаже ђаволу присутност у свету и његов утицај на дешавања. То што глобус има значење географске целокупности света, али и значење апсолутне власти, и што га Воланд држи у рукама, значи апсолутну власт ђавола. Шах би се могао повезати са светом који представља глобус. Наиме, поља на табли означавају да се свет састоји из светлости и сенке, те заправо имамо увид у свет који контролише Воланд. О сенкама које производе људи и предмети говориће и сам Воланд Леви Матеју. Ваљало би поменути и месец који има битну функцију у роману, а која је у вези са ђаволом. Наиме, месец је лишен властите светлости и као такав он само личи на сунце које поседује светлост. Ово се може поредити са односом ђавола и човека у Булгаковљевом делу. Човек је тај који носи облик и материјално, а Воланд му својим одразом наличи. Месец је и показатељ времена у коме се дешавају необичне ствари. Тако се и бал код Сатане дешава у доба пуног месеца.

Што се тиче простора у које ђаво долази, приметно је да се у ту сврху користе бројеви који собом носе одређену симболику. Пођимо најпре од стана број педесет. Овај број у себи садржи пет пута по десет. Ако пођемо од појединачне симболике бројева, видећемо да је десет конотација темељне двојности и начело кретања, док је пет садржано у њему, па се може рећи да је десет унутрашња двојност свих елемената који су садржани у пет. Пет је број сједињења, средишта и равнотеже, па би се у складу са тумачењем броја десет могло рећи да је у броју педесет садржано вишеструко дуплирање броја пет, тј. дуплирање сједињења. Стан број педесет је место у ком ђаво борави, тј. у ком је средиште оностраног и у ком се догађа сједињење бога и ђавола. Стога не чуди што сви јунаци (Лиходејев, Римски, Варенуха) који кроче у њега трагично завршавају. Следећи број који се везује за ђавола јесте број једанаест. Овај број симболизује неумереност, неправилност и најављује сукоб. Ово се директно преноси на моменат када Воланд улази код Стјопе, како би га обмануо и поиграо се њим. То што Воландов сат одбројава једанаест најављује будућу Стјопину несрећу. Број седам везује се за Седми доказ Воландовог постојања и то у значењу да симболизује крај једног циклуса и прелазак из познатог у непознато. Заправо се овим доказом ликови романа који су део стварности преводе у свет оностраности.

Оно што је, такође, битно за приказивање ђавола јесте његов однос са другим ликовима. Он у овом делу развија два типа односа. Један гаји према мајстору и Маргарити, а други према осталим ликовима. Наиме, другим ликовима се јавља поигравајући им се са психом. Та игра заснива се на чињеници да он Берлиозу говори како ће изгубити живот, Лиходејеву како ће се наћи на Јалти итд. Њихово страдање прозилази из немогућности да поверују у постојање ђавола. Стога се чини да их ђаво кажњава због неверовања у његово постојање. Ђаво их кажњава и због грехова који карактеришу руско друштво тог времена. Представа црног мага Воланда није ништа друго до велика критика московског поретка у коме се свашта ради због fine гардеробе, новца и страсти. Дајући им пролазне ствари, тј. лажни новац и гардеробу, Воланд им узима све људске вредности, што ће појединце одвести у лудило. Истовремено, они су у непосредној вези са оним што се дешавало са мајстором пре него је завршио у лудници. Чини се као да Воланд спроводи правду у мајсторово име, кажњавањем свих оних који нису разумели апокрифну причу о Понтију Пилату. Са друге стране је она која је од почетка веровала у мајстора - Маргарита.

Маргарита у себи садржи елементе ђаволског, што се огледа у константној појави жуте боје уз њен лик. Када се жуто нађе између демонског и божанског, тј. у њеном случају између Воланда и мајстора оно води изопачености врлина, што се повезује са сумпором као ђавољим аспектом. Ово ће се потврдити у њеном присуству балу код Сатане и претварању у вештицу. Ђаво остварује посебан однос са мајстором, те захваљујући њему рукопис бива обновљен а дело завршено. На том месту ваљало би сагледати улогу ђавола шире него што се то чини на први поглед. Наиме, ту се покреће питање стваралачког поступка како дела тако и ликова у њему. Свако дело када се заврши почиње живот за себе, док ликови у њему добијају коначну слободу да их читаоци схвате на различите начине. Захваљујући ђаволу мајстор ће ослободити Понтија Пилата и делу дати коначан облик. До тога не би дошло да ђаво није испунио захтев Леви Матеја, који је заправо представник божанског гласника. Ту се поставља питање да ли је ђаво овде дат искључиво као сила зла или он има и позитивне аспекте. Булгаков то разрешава тако што ђавола приказује као неког ко држи реч, што се види из обећања датог Маргарити у вези са Фридом и мајстором. Воланд је свестан да на свету мора постојати и зло и добро, јер су то принципи на којима тај исти свет почива. Он ће то и рећи Леви Матеју:

Шта би радило твоје добро кад не би било зла, и како би изгледала Земља када би са ње ишчезле сенке? Јер, сенке бацају предмети и људи. Ево, ту је сенка од мога мача. Али постоје сенке од дрвећа и од живих створења. Не желиш ли ти да огулиш целу Земљину куглу, одбацивши сање свако дрво и све живо...

Овим се потврђује да је људска природа склона греху и када тога не би било не би постојали ни људи као смртна бића.

На крају ваља разјаснити и однос између Воланда и његових помагача. Ђавољи свет најбоље је приказан на балу код Сатане. Ту се јасно види да главну реч има Воланд који јача испијањем крви, а одмах за њим моћ добија домаћица бала чију улогу у делу има Маргарита. Бехемонт се јавља у лику мачка, што је опет у вези са хтонском страном животиње. Она се сматра слугом пакла, који је оличен у лику Воланда. Његова послушаност огледа се у моментима када се поиграва психом људи приказујући им се са лончићем у рукама, говорећи са њима, а све у циљу да би заварао траг и помогао Воланду. Хела је такође слушкиња пакла, коју карактерише бахатост, раскалашност и тежња да запањи својом појавом. За разлику од Бехемеонта, који се по каткад и супротстави господару, она је увек свесна своје разлике. Азазело је такође слуга пакла, али је он означен ако демон убица, што ће потврдити током читавог романа, с обзиром на то да ће сва убиства починити он. Коровјев се увек јавља уз Азазела и често се може десити да се њихови ликови преплићу у обављању послова за Воланда.

Из свега наведеног може се закључити да је Булгаков изградио лик ђавола са ослонцем на Гетеовог Мефиста, али са неколиким разликама. Сличности се проналазе у физичком приказу ђавола, у паралели Сатаниног бала и Валпургине ноћи, у Маргаритином имену и појави. Ипак, разлика је у природи самог ђавола. Играјући се симболима, Булгаков ствара силу која служи злу а твори „добр“, која има и неке истине мале, али не безвредне светле аспекте, док је Гетеов ђаво оличење пакла. Такође, битна разлика је и чињеница да за разлику од Фауста мајстор не потписује никакав уговор са ђаволом, иако Маргарита остварује неку врсту преговора. Ђаво није само опомена појединцу, као што је случај код Гетеа, већ је његова појава опомена за друштво уопште. Док се код Гетеа постојање ђавола не доводи у питање, овде се оставља могућност читаоцу да сам након читања епилога просуди да ли је ђаво уопште обилазио Москву или јер све део неке опште фантазије.

Суштина поезике | часопис број 8

poetryaz@hotmail.com

Суштина поетике | часопис

Главни и одговорни уредник:

Анђелко Заблаћански

Сарадници:

Зорица Савић
Ђуро Маричић
Енеа Хотић
Сања Живковић

Технички уредник:

Анђелко Заблаћански

Лектор и коректор:

Јелена Глишић

Помоћник:

Андреа Машић

Контакт:

poetryaz@hotmail.com

Издавач:

Анђелко Заблаћански

Глушци

Излази месечно

ISSN 2334-9417 (Online)

Суштина поетике | часопис
(2013)

Први број је изашао
23. новембра 2013. године

